

บทที่ 5

การใช้สิทธิของประชาชนในกรณีถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการ

สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากการพิจารณาคดีของศาลหรือจากคำพิพากษาของไทยในอดีตสมัยสุโขทัย เนื่องจากพระมหากษัตริย์เป็นทั้งผู้นำและผู้ปกครองประเทศ ทรงใช้พระราชอำนาจในการออกกฎระเบียบ รวมทั้งทรงใช้พระราชอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ด้วยพระองค์เองอีกด้วย ทรงมีพระราชวินิจฉัยในคดีเป็นอย่างดีแล้วคดียอมเป็นที่สุดจะได้แย้งคัดค้านไม่ได้ ดังนั้นจึงไม่มีระบบการทบทวนคำพิพากษาในคดีดังกล่าวอีกต่อไป ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสังคมเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยนำพระธรรมศาสตร์มาเป็นต้นแบบในการตรากฎหมาย การพิจารณาคดีใช้วิธีของอินเดียมาประสมกับไทย คือใช้บุคคลสองจำพวกเป็นพนักงานตุลาการ จำพวกหนึ่ง เป็นพราหมณ์ชาวต่างประเทศซึ่งเชี่ยวชาญด้านนิติศาสตร์ เรียกว่า “ลูกขุน ณ ศาลหลวง” มี 12 คน หัวหน้าเป็นพระมหाराชครูโรหิตคนหนึ่ง พระมหाराชครูมหรคนหนึ่ง ถือศักดินาเท่าเจ้าพระยา หัวหน้าของลูกขุน ณ ศาลหลวงสำหรับชี้บทกฎหมาย แต่จะบังคับบัญชาอย่างไรก็ได้ อำนาจการบังคับบัญชาทุกอย่างอยู่กับเจ้าพนักงานที่เป็นคนไทย¹ ส่วนอีกจำพวกหนึ่งเป็นคนไทยตำแหน่งเสนาบดีและหัวหน้าราชการชั้นผู้ใหญ่ มีหน้าที่ชี้ผิดซึ่งชอบเรียกว่า “ลูกขุน ณ ศาลา”² มีศาลที่พิจารณาคดีต่างๆ 14 ประเภท³ โดยศาลต่างๆมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับคนในสังกัดของตน เมื่อมีคำพิพากษาแล้ว คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปเลย ไม่มีการฟ้องร้องระหว่างคู่ความเดิมในศาลชั้นสูงอีก⁴ สิทธิของประชาชน

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ , “ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ,” หนังสือที่ระลึกพิธีพระราชทานเพลิงศพ นายปานจิตต์ เอนกวนิช ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส (3 เมษายน , 2514), หน้า 23.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ .2525 , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ , 2525) , หน้า 716.

³ ร.แสงกาต์ , ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ , 2526) , หน้า 395.

⁴ กระทรวงยุติธรรม , 100 ปี กระทรวงยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร : เพอเพคท์กราฟฟิคกรุ๊ป : 2535), หน้า 9.

ที่ถูกระทบเนื่องจากคำพิพากษาที่ไม่เป็นธรรมจึงไม่อาจทบทวนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ เพราะยังไม่
มีระบบการอุทธรณ์หรือฎีกาเหมือนดังเช่นปัจจุบัน ในกระบวนการจะมีเพียงแต่การฟ้องร้องตัว
บุคคลอื่นได้แก่ ตระลาการ ผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน หรือพยานในการทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับ
กระบวนการยุติธรรม เช่น ตระลาการเป็นใจกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นชู้กับคู่ความ
เจ้าหน้าที่ในศาลรับสินบน หรือฟ้องว่าพยานเบิกความเป็นเท็จ เป็นต้น หากความอุทธรณ์เกิดในหัว
เมือง ศาลหน้าโรงผู้รักษาเมืองจะเป็นผู้พิจารณา⁵ แต่โดยทั่วไปแล้วศาลความอุทธรณ์หรือศาลหลวงมี
อำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในปี ร.ศ .93⁶ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมตรวจฎีกาขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่ตรวจฎีกา
และทำความเข้าใจถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงวินิจฉัย ศาลฎีกานี้มีอำนาจหน้าที่
ครอบคลุมศาลแพ่งกลางและศาลแพ่งเกษม มีหน้าที่หลัก คือเร่งรัดการพิจารณาความและพิจารณา
ความที่เกี่ยวกับศาลทั้งสองนั้นเสมือนศาลลำดับสูงกว่า แต่ศาลฎีกานี้ก็ไม่ได้เป็นศาลที่มีอำนาจตัดสิน
คดีความเป็นที่สุดเหมือนในปัจจุบัน ราษฎรจะไม่มีสิทธิที่จะทำการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลได้
เนื่องจากอำนาจในการพิจารณาคดีของเหล่าขุนนางเป็นไปตามครรลองของกฎหมาย เมื่อยังไม่มี
ระบบอุทธรณ์ฎีกาหากราษฎรเดือดร้อนเนื่องมาจากคำพิพากษาก็ต้องใช้กระบวนการทูลเกล้าฯถวาย
ฎีการ้องทุกข์การกระทำของขุนนางตระลาการต่อองค์พระกษัตริย์

การอุทธรณ์คำพิพากษาเหมือนดังเช่นปัจจุบัน มีขึ้นหลังปีพ.ศ. 2435 ศาลที่
จัดตั้งขึ้นเพียงจะได้รับอำนาจในการพิจารณาคดีที่มาจากศาลชั้นต้นเป็นครั้งแรก ตามพระธรรมนูญ
ศาลหัวเมือง ร.ศ.114 มาตรา 20 ที่บัญญัติว่า “คู่ความจะอุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวงและศาล
เมือง ให้อุทธรณ์ต่อศาลมณฑล เมื่อจะอุทธรณ์คำพิพากษาศาลมณฑล จึงให้เข้ามาอุทธรณ์ต่อศาล
อุทธรณ์ ณ สนามสถิตย์ยุติธรรมในกรุงเทพฯ” และพระราชบัญญัติตั้งข้าหลวงพิเศษสำหรับจัดการ

⁵ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง , ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 เล่ม
1พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง (พระนคร : องค์การคำของคุรุสภา , 2505), หน้า131 -132.

⁶ หลวงจักรปาณิศรีศิลวิสุทธิ , เรื่องของเจ้าพระยามหิธร (พระนคร : โรงพิมพ์ตีรณสาร ,
2499), หน้า40 .

แก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมทั้งปวง ร.ศ .115⁷ ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ มีอำนาจพิจารณาความที่อุทธรณ์มาจากศาลในหัวเมืองนอกจากมณฑลกรุงเทพฯ และความอุทธรณ์บางชนิดที่เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมให้อำนาจไว้ โดยคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของข้าหลวงพิเศษต่อศาลใดศาลหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าไม่พอใจก็ให้ทูลเกล้าฯถวายฎีกา⁸

ต่อมาพระธรรมนูญศาลยุติธรรม บัญญัติแยกศาลออกเป็น 3 แผนก คือ ศาลฎีกา รับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว , ศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพ ขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม และศาลหัวเมือง ขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมาตรา 6 กำหนดให้ศาลฎีกาซึ่งตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาต ให้เป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ความเรื่องที่มีปัญหาข้อกฎหมายหรือมีข้อสงสัยอันใดในกระบวนการพิจารณา และกรรมการศาลฎีกาเห็นสมควรจะนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาได้ก่อนพิพากษาคดีนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้พิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้วในคดีเรื่องใด คู่ความจะทูลเกล้าฯถวายฎีกาชั้นที่ 2 ต่อไปไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลฎีกาที่แยกออกมานั้นยังคงรูปเป็นศาลรับสั่งมากกว่าเป็นศาลสูงตามกระบวนการพิจารณาอย่างแท้จริง จนกระทั่งกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นกรรมการองคมนตรีฎีกาในศาลรับสั่ง จึงทรงปรับรูปแบบการพิจารณาคดีของศาลสูงของต่างประเทศมาใช้กับระบบการพิจารณาคดีในศาลฎีกาแบบเดิม

⁷ ช่วงนี้มีศาลอุทธรณ์ 2 ศาลแยกจากกันอย่างเห็นได้ชัดคือ

1. ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ มีอำนาจพิจารณาความที่อุทธรณ์มาจากศาลในหัวเมืองนอกจากมณฑลกรุงเทพฯ และความอุทธรณ์บางชนิดที่เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมให้อำนาจไว้ โดยคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของข้าหลวงพิเศษต่อศาลใดศาลหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าไม่พอใจก็ให้ทูลเกล้าฯถวายฎีกาทีเดียว
2. ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาความที่อุทธรณ์มาจากศาลต่างๆในมณฑลกรุงเทพฯ และจากศาลต่างประเทศหรือศาลแผนก มีอำนาจในหัวเมืองซึ่งต้องบังคับตามสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ

⁸ สบโชค สุขารมณีย์ , “ประวัติศาลฎีกา” , ที่ระลึกนิทรรศการทางการศาล สมโภชนกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม , 2525) , หน้า 89-98.

⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 15

นับแต่นั้นมาศาลฎีกาก็เป็นศาลสูงสุดที่มีอำนาจแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในคำพิพากษาของศาลล่างเพื่อความเป็นธรรมในสังคม¹⁰

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้หลักประกันสิทธิทางศาลแก่ชนชาวไทยเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิการอุทธรณ์คำพิพากษาที่ไม่ถูกต้องเมื่อสิทธิของประชาชนถูกระงับจากคำพิพากษาหรือเมื่อถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ให้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้¹¹ โดยในการใช้อำนาจปรับใช้และตีความกฎหมายของศาลจะต้องคำนึงและผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ^{12,13} โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีถึง 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา¹⁴ ส่วนในคดีปกครอง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 7 บัญญัติให้ศาลปกครองแบ่งออกเป็นสองชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น ศาลทหารในเวลาปกติ แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด

5.1 การคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ

แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนจากอำนาจรัฐได้ดีที่สุดในขณะนี้ก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลเองก็อาจเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองได้ดังที่กล่าวในบทที่ 3 เมื่อสิทธิถูกระงับจากคำพิพากษาแล้วในปัจจุบันมีเพียงกระบวนการของภายในองค์กรเท่านั้นที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้

¹⁰ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์และคณะ, รายงานการวิจัย : การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2545) , หน้า 165.

¹¹ มาตรา 28 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

¹² มาตรา 26 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

¹³ มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

¹⁴ มาตรา 272 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

โดย ประการแรก การอุทธรณ์คดีความของตนขึ้นสู่ศาลสูงขึ้นไป เพื่อให้ศาลสูงทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการยื่นอุทธรณ์ฎีกาตามที่กฎหมายกำหนด) ประการที่สอง ศาลมีคำพิพากษาคดีกลับแนวคำพิพากษาเดิม เป็นการวางแนวบรรทัดฐานใหม่เพื่อแก้ไขสิ่งที่อาจไม่ถูกต้องเพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม ประการสุดท้าย ในกรณีที่เป็นคดีอาญา จำเลยหรือพนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ศาลสูงกลับคำพิพากษาของศาลล่าง

การพิจารณาคดีพิพากษาของศาลมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สิน ตลอดจนชีวิตของประชาชนไม่มากนัก และในความเป็นจริงผู้พิพากษาศาลล่างอาจตัดสินใจผิดพลาดผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและประกันสิทธิในชั้นศาลของประชาชน กฎหมายจึงกำหนดให้มีการแบ่งศาลออกเป็นหลายชั้น ให้ผู้พิพากษาศาลสูงขึ้นไปซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องตลอดจนดูแลและแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องของศาลที่อยู่ชั้นต่ำกว่า¹⁵ นอกจากนั้นในบางกรณียังมีกฎหมายคุ้มครองให้มีการทบทวน คำพิพากษาศาลชั้นต้นแม้ไม่มีการยื่นอุทธรณ์คือ กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตไปยังศาลอุทธรณ์แม้ไม่มีการอุทธรณ์ คำพิพากษานั้นและคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน ทั้งนี้เนื่องจากคดีลักษณะเช่นนี้เป็นคดีอันสำคัญเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อเป็นการคุ้มครองและรักษาสีทธิให้กับประชาชนอีกชั้นหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามหากมีบทบัญญัติของกฎหมายให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลใดเป็นที่สุด หรือมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิบางประการในการอุทธรณ์

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยรับรองสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2492/1215 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2495/324 คำสั่งใดๆของศาลชั้นต้นเมื่อไม่มีบทบัญญัติให้คำสั่งนั้นเป็นที่สุดหรือบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาได้แล้ว คู่ความย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำสั่งนั้นต่อศาลสูงได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2495/302 เมื่อมีสิทธิอุทธรณ์แล้ว สิทธินั้นไม่เสียไป แม้แสดงเจตนาก่อนยื่นอุทธรณ์ว่าจะไม่อุทธรณ์แล้วมายื่นอุทธรณ์ภายหลังได้ เพราะไม่มีกฎหมายใดตัดสิทธิห้ามอุทธรณ์

ฎีกาในเรื่องใดไว้ คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียย่อมไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาหรือต้องถูกจำกัดสิทธิดังกล่าวได้¹⁶

การขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาดังกล่าวด้วยวิธีการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความที่สามารถโต้เถียงคำพิพากษาของศาลล่าง เพื่อให้นำไปสู่การแก้ไขข้อบกพร่องทั้งในส่วนข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงตามแต่กรณี ซึ่งประเทศไทยวางหลักในการให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาแก่คู่ความโดยใช้ "ระบบสิทธิ" หมายถึง ระบบของการอุทธรณ์ฎีกาที่เปิดโอกาสให้แก่คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวาง โดยถือว่าการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความ การห้ามอุทธรณ์ฎีกาเป็นข้อยกเว้นซึ่งจะทำในรูปแบบการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว หากศาลสูงเห็นว่าศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาหรือว่าด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือตีความกฎหมายไม่ถูกต้องสามารถมีคำพิพากษาใหม่กลับคำพิพากษาเดิมได้อันเป็นวิธีที่สามารถแก้ไขความผิดที่อาจเกิดจากคำพิพากษาศาลล่างที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนได้ดีที่สุดวิธีหนึ่ง

ตัวอย่างของคำพิพากษาที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษากระทบสิทธิตามรัฐธรรมนูญมาตรา 28 วรรคสอง ทำให้ประชาชนที่ถูกกระทบสิทธิไม่อาจขอเสนอคดีต่อศาลได้ คดีมีการกลับคำพิพากษาโดยศาลสูง คดีเซอร์แอน ดันแคน

คดีนี้พนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ ฟ้องนายรุ่งเฉลิม หรือเฮาดี กนกขวาลชัย นายพิทักษ์ คำชาย นายกระแสร พลอยกลุ่ม และนายธวัช กิจประยูร จำเลยทั้ง 4 ต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน มีประเด็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสี่กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ โจทก์มีนายประเมธิน โภทพลัด เป็นประจักษ์พยานเพียงปากเดียวเบิกความว่า มีอาชีพขี้สามล้อ วันเกิดเหตุเห็นจำเลยที่ 2 3 ประคองผู้ตายซึ่งมีลักษณะคล้ายคนเป็นลมเดินออกมาจากบริเวณก่อสร้าง โดยมีจำเลยที่ 1 และ 4 ยืนอยู่ ศาลพิจารณาคดีแล้ว แม้โจทก์จะมีนายประเมธิน เป็นประจักษ์พยานเพียงปากเดียว และขณะที่นายประเมธินเห็นผู้ตายเป็นเวลากลางคืนก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏว่านายประเมธินมีเหตุโกรธเคืองจำเลยทั้งสี่มาก่อน ไม่มี

¹⁶ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์และคณะ , รายงานการวิจัย : การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา , หน้า 179 - 180

เหตุระแวงสงสัยว่าจะเบิกความปรักปรำจำเลยทั้งสี่ บริเวณที่นายประเมินเห็นเหตุการณ์ดังกล่าว ขณะนั้นก็มีแสงสว่างจากไฟฟ้าริมถนนไฟสปอร์ตไลท์จากบริเวณสถานที่ก่อสร้าง และไฟจากอาคาร ซึ่งอยู่ริมถนน แสงสว่างดังกล่าวมากพอที่จะทำให้เห็นเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจนประกอบกับนายประเมินได้ขับรถยนต์สามล้อเครื่องเข้าไปจอดใกล้ๆ เพื่อสอบถามว่าจะไปรถหรือไม่ไปในระยะประชิดอีกด้วย ทั้งไม่มีบุคคลอื่นอันจะทำให้เกิดความสับสน นำเชื่อว่านายประเมินสามารถจำจำเลยทั้งสี่ได้ และสามารถชี้ตัวผู้กระทำได้อย่างถูกต้อง ไม่มีข้อพิรุธน่าสงสัยแต่อย่างใด เนื่องจากนายประเมินไม่รู้จักโจทก์ร่วมหรือผู้ตายมาก่อน และโจทก์ก็นำสืบพยานหลักฐานคืนประกอบ เห็นว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำทั้งประจักษ์พยานและพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีสอดคล้องต้องกันเป็นไปตามลำดับ เหตุการณ์มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

5.1.2 ศาลมีคำพิพากษาคดีกลับแนวคำพิพากษาเดิม

การที่ประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย ส่งผลให้ศาลสูงมีฐานะเป็นเพียงผู้มีหน้าที่แปลหรือตีความบทบัญญัติของกฎหมายเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นหรือมีปัญหาจะปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละคดีที่เกิดขึ้นเท่านั้น ศาลสูงมิได้มีหน้าที่เป็นผู้วางหลักกฎหมายจากคดีที่เกิดขึ้น คำพิพากษาของศาลสูงเป็นเพียงการแปลหรืออธิบายหรือตีความตัวบทกฎหมายที่เป็นปัญหาเท่านั้น¹⁷ ในระบบประมวลกฎหมายนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ว่าศาลต้องยึดถือคำพิพากษาที่เกิดจากบรรทัดฐานของตนเอง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติศาลมักยึดถือบรรทัดฐานอยู่แม้จะไม่เคร่งครัดเท่าสกุลกฎหมายคอมมอนลอว์ เพราะศาลสามารถแก้หรือกลับบรรทัดฐานได้ตลอดเวลา ทั้งนี้โดยเหตุผลหลายอย่าง ประการแรกคือ เพื่อความมั่นคงทางกฎหมาย มิใช่ตัดสินคดีหนึ่งให้ความหมายอย่างหนึ่งแต่อีกคดีหนึ่งเปลี่ยนไป ถ้าเป็นเช่นนี้คนก็จะไม่ศรัทธาในกฎหมายและในศาล เพราะกฎหมายย่อมแสดงออกซึ่งเสถียรภาพและความเสมอภาค ประการที่สอง เพื่อความสะดวกในการใช้กฎหมายโดยไม่ต้องคิดหาเหตุผลอยู่เรื่อยๆ หรือเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ศาลสูงพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น การยึดตามบรรทัดฐานนี้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในระบบกฎหมาย แม้การตีความของศาลสูงจะไม่ใช่การสร้างกฎหมายก็ตาม ถึงอย่างไรก็ตามไม่ว่าคำพิพากษาของศาลสูงจะมีอิทธิพลในการวางหลักกฎหมายให้กับศาลชั้นต้นมากหรือน้อยอย่างไร ในการตีความกฎหมายของศาลก็

¹⁷ อัครราชทูต จุฬารัตน์ การตีความกฎหมาย , (กรุงเทพฯมหานคร : สำนักพิมพ์กฎหมายไทย , 2542) , หน้า 13 - 14.

จะต้องอ้างบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นบรรทัดฐานตลอดเวลาเพราะศาลต้องผูกพันต่อหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและหลักความชอบด้วยกฎหมายตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา 3 ได้วางหลักไว้

การที่ศาลต้องผูกพันตามตัวบทกฎหมาย ไม่ต้องผูกพันต่อคำพิพากษาในคดีก่อนนี้เองทำให้ศาลสามารถวางหลักเกณฑ์กฎหมายใหม่เพื่อแก้ไขหลักการเดิมที่อาจไม่เป็นธรรมหรือกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น อันจะทำให้ประชาชนได้รับหลักประกันความยุติธรรมจากศาล แม้คำพิพากษาในคดีแรกจะถึงที่สุดไปแล้วจะไม่มีกระบวนการใดสามารถพิจารณาทบทวนหรือตรวจสอบความไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างใดได้ แล้วต่อมามีคำพิพากษาในคดีหลังวางหลักกฎหมายใหม่กลับแนวคำพิพากษาของศาลในคดีแรกก็ไม่มีผลกระทบกับคำพิพากษาในคดีแรกแต่อย่างใด แต่คำพิพากษาของคดีหลังนี้ก็สามารถเป็นแนวทางให้กับคดีที่มีข้อกฎหมายเป็นอย่างเดียวกันในคดีต่อไป ดังนั้นหากศาลมีคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วแต่คำพิพากษาดังกล่าวมีความผิดพลาดหรือกระทบกับสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 อันเป็นการละเมิดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิในรัฐธรรมนูญ ศาลสูงก็สามารถวางหลักกฎหมายแนวใหม่อันเป็นการคุ้มครองสิทธิให้กับประชาชนได้เพื่อไม่ให้ศาลล่างต้องเดินตามคำพิพากษาที่อาจไม่ชอบด้วยกฎหมายของคดีก่อน

ตัวอย่างคดีที่มีข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกันแต่ศาลปรับบทกฎหมายแตกต่างกัน ซึ่งคำพิพากษาในคดีหลังได้ให้ความคุ้มครองกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมากขึ้น ได้แก่

(1) คดี การสลายการชุมนุมคัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย - มาเลเซีย ณ บริเวณหน้าโรงแรมเจบี อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา¹⁸ ซึ่งในคดีแรกศาลปกครองสงขลามีคำพิพากษาว่า

¹⁸ คำวินิจฉัยศาลปกครองสงขลา คดีหมายเลขแดงที่ 495/2546 ระหว่างผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ผู้ฟ้องคดี กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายวันมูฮะมัดนอร์ มะทา) ที่ 1 กับพวก ผู้ถูกฟ้องคดี

“ศาลปกครองสงขลาพิเคราะห์แล้วเห็นว่าการชุมนุมคัดค้านโดยกลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนมาก โดยใช้ที่สาธารณะเป็นที่ชุมนุม เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองเป็นการขัดต่อกฎหมายอาญาและใช้อำนาจจับกุมผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย จึงเป็นการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่วนการกล่าวหาว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ชุมนุม ก็เป็นการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำผิดทางอาญา การกระทำดังกล่าวข้างต้นของเจ้าหน้าที่มิใช่การกระทำทางปกครอง เมื่อกรณีตามฟ้องคดีเสนอนานี้เป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ศาลจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องนี้ไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ”

แต่ต่อมาในคดีหมายเลขดำที่ 454/2546 ระหว่าง นายเจ้เดิน อนันตบริพงษ์ ที่ 1 กับพวก ผู้ฟ้องคดี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 1 กับพวก ผู้ถูกฟ้องคดี ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับการสลายการชุมนุมคัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย – มาเลเซีย ณ บริเวณหน้าโรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เช่นเดียวกัน ศาลปกครองสงขลาได้เปลี่ยนแปลงแนวคำสั่งในคำฟ้อง โดยสั่งให้รับคำฟ้องบางส่วนไว้พิจารณา โดยให้เหตุผลดังนี้

“คดีนี้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามสืบฟ้องให้ศาลกำหนดค่าบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่อาจใช้สิทธิชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลประกอบคำฟ้องว่าการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกิดขึ้นหน้าโรงแรม เจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายในทางปกครอง เพราะขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการยังมิได้มีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น ขณะนั้นผู้ชุมนุมกำลังหยุดรอผลการเจรจากับตัวแทนของรัฐบาลอยู่บริเวณหน้าแฉกกันอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธ อันเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาตรา 44 มิได้ทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือล่วงล้ำแฉกกันจรรยา หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายอื่นใด จึงยังไม่มีเหตุตามกฎหมายอย่างเพียงพอให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกคำสั่งให้มีการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมตามกฎหมายได้ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับสั่งการและดำเนินการใช้กระบองและไล่เป็นอาวุธเข้าผลักดันทุบตีทำร้ายผู้ชุมนุม อันเป็นการใช้กำลังขัดขวางการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ โดยเจ้าหน้าที่มิได้ใช้มาตรการจากขั้นตอนที่เบาไปสู่ขั้นตอนที่รุนแรงตามแผนที่วางไว้ กลับใช้มาตรการที่รุนแรงเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นอันเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญมาตรา 44

ศาลปกครองสงขลาเห็นว่า มาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงภายใน ส่วนที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การตระเวนชายแดน การรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยของประชาชน และอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย การกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงอาจใช้อำนาจหน้าที่เป็นสองสถานะ คือ อำนาจหน้าที่ของตำรวจทางปกครอง และอำนาจหน้าที่ของตำรวจทางยุติธรรม โดยอำนาจหน้าที่ทางปกครองเป็นการปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อย อันเป็นการจัดทำบริการสาธารณะในด้านรักษาความปลอดภัยของสังคม ส่วนตำรวจทางยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบในสังคม อันเป็นการจัดทำบริการสาธารณะทางด้านยุติธรรม ซึ่งอำนาจหน้าที่ของตำรวจทางยุติธรรมนี้จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจทางยุติธรรมก็มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนคือ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดไปลงโทษตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ และอยู่ในอำนาจการควบคุมตรวจสอบของศาลยุติธรรม ในการพิจารณาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าการกระทำใดเป็นการกระทำทางปกครองและการกระทำใดเป็นการกระทำในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงต้องพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกระทำเป็นหลัก

การกำหนดแผนรักษาความปลอดภัยในการปฏิบัติวางแนวกำลังและลวดหนาม และแผงเหล็กกั้น เป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบ ป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้น รวมตลอดถึงการรักษาความปลอดภัยให้แก่บุคคลสำคัญ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจทางปกครอง จึงเป็นการกระทำในทางปกครองซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง และความเสียหายที่เกิดจากการกระทำในส่วนนี้ต่อผู้ฟ้องคดีในอันที่ไม่อาจใช้สิทธิชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี อาจกำหนดค่าบังคับได้ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

สำหรับการกระทำของเจ้าหน้าที่ในส่วนที่ต่อจากการวางแผนรักษาความสงบปลอดภัย และจัดวางกำลัง แนวลวดหนาม และแผงเหล็กกั้นบริเวณที่กำหนดรอบโรงแรม เจบี นั้น เมื่อได้มีการเปลี่ยนสถานที่ที่จัดให้ผู้ชุมนุมพักอยู่โดยได้แจ้งไปยังฝ่ายชุมนุมแล้ว แต่ปรากฏว่าผู้ชุมนุมมิได้อยู่ในที่ที่จัดเตรียมไว้ แต่ได้เคลื่อนเขามาที่จุดสกัดที่วางไว้ตามแผนรักษาความปลอดภัย การสั่ง

การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมผู้ชุมนุมบางส่วน จึงเป็นการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในอันที่จะปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งการสลายการชุมนุมก็เป็นส่วนของวิธีการและขั้นตอนในการจับกุม ดังนั้น การจับกุมและการสลายการชุมนุมในเหตุการณ์นี้จึงมิใช่การกระทำทางปกครอง แต่เป็นการกระทำในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษ และตามข้อเท็จจริงจากคำชี้แจงของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ก็ปรากฏว่าได้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกจับกุมแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ฟ้องคดีอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีในสวนนี้ศาลปกครองจึงไม่อาจกำหนดค่าบังคับได้ ศาลจึงมีคำสั่งรับคำฟ้องตามคำขอของผู้ฟ้องคดีที่ 1 ถึง 24 ที่ให้ศาลกำหนดค่าบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีชดใช้ค่าเสียหายจากการไม่อาจใช้สิทธิชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีไว้พิจารณา และไม่รับคำฟ้องตามคำขอของผู้ฟ้องคดีที่ 13 ถึง 30 ที่ให้ศาลกำหนดค่าบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายจากการได้รับบาดเจ็บและเสียหายของทรัพย์สินอันเกิดจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีไว้พิจารณา"

จากคำพิพากษาทั้งสองคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงเดียวกัน และพิจารณาโดยศาลปกครองสงขลาเช่นเดียวกัน แต่มีแนวการพิจารณาแตกต่างกัน โดยคำพิพากษาในคดีหลังนี้ศาลได้วินิจฉัยโดยอธิบายและนำเอาหลักในการแบ่งแยกการกระทำของเจ้าหน้าที่ มาพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการใช้อำนาจทางปกครองและการกระทำใดเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และวินิจฉัยให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางศาล ต่อศาลปกครองเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่อันมีลักษณะเป็นการกระทำทางปกครองได้ และเพื่อให้ศาลปกครองได้พิจารณาและวางแนวทางในการใช้สิทธิชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตามรัฐธรรมนูญ ให้กับประชาชนต่อไป

(2) คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เชือก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5477/2543 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 42/2545 มีข้อเท็จจริงลักษณะเช่นเดียวกัน อ้างฐานความผิดของกฎหมายฉบับเดียวกันคือพระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เชือก พ.ศ. 2534 และประมวลรัษฎากร มาตรา 118 แต่ศาลฎีกาตีความกฎหมายและปรับบทกฎหมายกลับแนวคำพิพากษาเดิม ทำให้การกระทำอย่างเดียวกันจากเดิมไม่ครบองค์ประกอบความผิดไม่ต้องรับโทษ เป็นต้องรับโทษทางอาญา อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิ

และเสรีภาพของจำเลยทั้งสองคดีที่ได้รับผลทางอาญาที่แตกต่างกันทั้งที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันและใช้ตัวบทกฎหมายมาตราเดียวกันในการพิจารณาคดี

ในคดีแรกคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5477/ 2543 ศาลวินิจฉัยว่าเมื่อสัญญากู้ยืมเงินอันเป็นตราสารที่โจทก์อ้างเป็นพยานมิได้ปิดอากรแสตมป์จึงต้องถือว่าสัญญากู้ยืมเงินต้องห้ามมิให้นำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งตาม ประมวลรัษฎากรฯ มาตรา 118 เสมือนว่าการกู้ยืมเงินระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือ ผู้เสียหายจะนำสัญญากู้ยืมเงินมาฟ้องบังคับจำเลยให้คืนเงินแก่ตนมิได้ หนี้ดังกล่าวจึงเป็นหนี้ที่ไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย แม้ข้อเท็จจริงได้ความว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ผู้เสียหาย แต่หนี้นั้นไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย การออกเช็คของจำเลยจึงขาดองค์ประกอบความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คตามมาตรา 4 แต่ต่อมาในคดีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 42/2545 ซึ่งมีข้อเท็จจริงลักษณะเช่นเดียวกัน ศาลฎีกาได้กลับแนวการตีความกฎหมายประมวลรัษฎากรฯ โดยวินิจฉัยว่าประมวลรัษฎากรฯ มาตรา 118 กำหนดให้ตราสารที่มีได้ปิดอากรแสตมป์จะใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น ส่วนในคดีอาญาไม่มีบทกฎหมายใดห้ามมิให้นำตราสารดังกล่าวมารับฟังเป็นพยานหลักฐานด้วย ดังนั้นเมื่อได้ความว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้เงินกู้ยืมแก่โจทก์โดยมีสัญญากู้ยืมเงินมาแสดง ก็ถือได้ว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้เงินที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายแล้ว การกระทำของจำเลยจึงครบองค์ประกอบของความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534

ผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณาพิพากษาลงโทษแก่จำเลยของศาลฎีกาในคดีหลัง โดยการตีความกฎหมายขยายบทบัญญัติในประมวลรัษฎากร ทำให้องค์ประกอบของความผิดหรือความมีอยู่จริงของหนี้แตกต่างกัน ซึ่งในการปรับใช้และตีความกฎหมายอาญาไม่อาจตีความขยายบทบัญญัติได้ถึงแม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีใช้กฎหมายอาญาแต่เนื่องจากมีผลถึงองค์ประกอบของความผิด จึงไม่ควรตีความว่า การที่กฎหมายห้ามนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่ง แต่ไม่ได้ห้ามเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ดังนั้นจึงสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ซึ่งผลจากการตีความทำให้มีมูลหนี้อันเป็นองค์ประกอบของความผิดทางอาญา ทำให้จำเลยอาจต้องรับโทษทางอาญา เป็นการตีความขยายบทกฎหมายอันเป็นโทษแก่จำเลย และไม่สอดคล้องกับหลักการตีความกฎหมายอาญา ซึ่งฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาต้องตีความและปรับบทกฎหมายอย่างเคร่งครัดและไม่ตีความไปในทางที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย กรณีคำพิพากษาคดีหลังทำให้

จำเลยอาจต้องรับผิดชอบทางอาญาทั้งที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรงว่าให้พยานหลักฐานดังกล่าวไปใช้ในคดีอาญา โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 32 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทางอาญาไว้ว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

5.1.3 การร้องขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ปัญหาความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นที่ทราบกันดีว่ามีอยู่ในทุกประเทศ ความผิดพลาดที่ร้ายแรงที่สุดคือการพิพากษาลงโทษจำเลยผู้บริสุทธิ์ กระบวนการลงโทษทางอาญาที่ผิดพลาดโดยกระบวนการยุติธรรมของรัฐเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งที่องค์กรตุลาการเองมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทและควบคุมการกระทำต่างๆของรัฐและเอกชนให้ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อองค์กรตุลาการเองใช้อำนาจรัฐตัดสินคดีไม่ถูกต้องทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องรับโทษ รัฐจึงไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบหรือเพิกเฉยต่อความเสียหายที่เกิดแก่ประชาชน รัฐจึงกำหนดให้มีการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อแก้ไขคำพิพากษาที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพของถูกกระทบกระเทือน ซึ่งมาตรา 247 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ได้บัญญัติว่า “บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด บุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่ร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษาคดีนั้นคืนทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” แต่ทั้งนี้การกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ให้การร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นได้กำหนดไว้อย่างจำกัดและรัดกุม เพื่อให้กระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาน้อยที่สุด

การร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 นี้มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 8 เมษายน 2526 เป็นการนำคดีอาญาซึ่งถึงที่สุดไปแล้วนำมาพิจารณาคดีใหม่อีกครั้ง โดยให้เป็นอำนาจของศาลเดิมที่จะลงไปทบทวนในเนื้อหาเพื่อพิสูจน์กันอีกครั้งว่าผู้ที่ถูกลงโทษทางอาญาอยู่ในขณะนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เพราะเป็นที่ยอมรับกันดีว่าแม้ศาลจะมีการกลั่นกรองกันตามลำดับขั้นถึง 3 ศาลแล้วก็ตาม แต่ก็อาจจะมี

ความผิดพลาดเกิดขึ้นได้¹⁹ แม้รัฐจะกำหนดกระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ หรือสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ในหลายขั้นตอนซึ่งส่งผลร้ายแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ เช่น ความบกพร่องของกระบวนการพิสูจน์ความผิดในการพิจารณาและพิพากษาคดีโดยศาล เพราะนอกจากศาลจะต้องใช้ความรู้ความสามารถทางนิติศาสตร์ในการปรับดับบทกฎหมายแล้ว สิ่งหนึ่งซึ่งสำคัญและมีส่วนในการปรับใช้กฎหมายก็คือการใช้ดุลพินิจ เพราะการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาอาจเกิดความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมก็ได้ การใช้ดุลพินิจ วินิจฉัยความผิดโดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งของโจทก์และจำเลย²⁰ เป็นดุลพินิจโดยแท้ของศาลที่จะพิจารณาอย่างใดก็ได้* และในจุดนี้เองที่ตกเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอว่า ศาลตัดสินโดยผิดพลาดนั้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในปัญหาข้อเท็จจริงผิดพลาด

สาเหตุที่ทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงอันเป็นการใช้ดุลพินิจของศาลผิดพลาด ที่สำคัญมี 3 ประการ²¹ คือ

- (1) การนำข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดมาสู่ศาล เป็นสิ่งที่ปรากฏมากที่สุดในการทำให้ดุลพินิจของศาลผิดพลาดไปจากความเป็นจริง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยการจงใจและไม่จงใจของคู่ความ หรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดี
- (2) ทศนะหรืออคติของผู้พิพากษา อาจมีอิทธิพลในการใช้ดุลพินิจได้ การเดาเหตุการณ์เอาเองโดยไม่มีพยานหลักฐานของข้อเท็จจริงมาสนับสนุน ไม่ยินยอมเชื่อถือพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ แต่ใช้ดุลพินิจของตนเป็นที่ตั้ง

¹⁹ โกลแมน ภัทรภิมมย์ , “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่,” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กันยายน , 2519) : 50.

²⁰ มาตรา 227 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

* คำพิพากษาฎีกาที่ 631-8/2482

“ในการวินิจฉัยพยานหลักฐานนั้น ศาลทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจหยิบยกพยานหลักฐานใดขึ้นพิจารณาประกอบหลักฐานอื่นได้ ไม่จำเป็นต้องหยิบยกมาทุกชิ้นทุกอัน และการหยิบยกหรือไม่เช่นนั้น ไม่เป็นข้อกฎหมายแต่ประการใด”

²⁶ สันทัต สุจริต , “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2528) , หน้า 17 - 19.

(3) ข้อเท็จจริงไม่เพียงพอ และศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีไปตาม ถ้อยสำนวนที่มีอยู่ในสำนวนของศาล ทั้งนี้เพราะเหตุว่าศาลยุติธรรมจะต้องพิจารณาและพิพากษาคดี ไปตามถ้อยคำสำนวนและพยานหลักฐานทั้งปวงที่มีอยู่ในสำนวนศาล ศาลไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริง นอกสำนวนได้

อย่างไรก็ดีแม้ความผิดพลาดอาจมีขึ้นได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ศาล ก็มีวิธีป้องกันและตรวจสอบความผิดพลาดที่อาจมีขึ้นได้ โดยหากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ได้มายังไม่มีความชัดเจนและเพียงพอที่จะพิพากษาคัดสินลงโทษ ศาลสามารถใช้หลักยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้จำเลย (มาตรา 227) ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมในระหว่างการพิจารณา (ตามมาตรา 228) นอกจากนั้นยังให้ศาลมีอำนาจค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานหลักฐานต่างๆ ได้อย่าง กว้างขวางทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (ตามมาตรา 171) และในชั้นพิจารณาคดี (ตามมาตรา 235) แต่ มาตรการต่างๆ เหล่านี้ก็ยังมีช่องทางที่อาจเกิดความผิดพลาดได้อีก เช่น หลักการยกประโยชน์แห่ง ความสงสัยให้จำเลยนั้นก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคนว่าเกิดความสงสัยในข้อเท็จจริงนั้น หรือไม่ และความสงสัยนั้นต้องไม่ห่างไกลต่อเหตุผลด้วย ส่วนหลักการสืบพยานเพิ่มเติม หรือในการ ไต่สวนมูลฟ้อง หรือไต่สวนพยานหลักฐาน หากศาลไม่นำมาตรการต่างๆ เหล่านี้มาใช้ทั้งที่สามารถ ทำได้ วิธีการต่างๆ ที่มีนี้ก็ไม่มีประโยชน์ เมื่อศาลกลับรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่โจทก์, จำเลย นำมาแสดง และอ่านตามเอกสารในสำนวนเพียงเพื่อรักษาความเป็นกลางโดยเคร่งครัดเท่านั้น

ดังนั้นเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นในการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งอาจเกิดจากความ ผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้ที่ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นเองหรือพนักงาน อัยการ มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จะมีการร้องขอให้ รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่คือ²²

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุด นั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใ้ในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

²² สมพร พรหมมิตาธร , คดีวิสามัญฆาตกรรม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2545) , หน้า 116.

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตามข้อ 1. ซึ่งศาลในคดีเดิมได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใ้ภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอม หรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดี ซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงได้ว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้น ไม่ได้กระทำความผิด

พยานหลักฐานใหม่ในข้อ(3)นี้ไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาคดีใหม่มารับรอง เหมือนกับ ข้อ (1) และข้อ (2) แต่จะต้องสำคัญถึงขนาดว่าถ้าได้มาสืบในคดีเดิมแล้ว จะแสดงได้ว่าจำเลยในคดีเดิมไม่ได้กระทำความผิดจึงจะเข้าเงื่อนไขข้อนี้ ดังนั้นถ้าพยานหลักฐานใหม่เพียงแต่สามารถแสดงถึงเหตุยกเว้นโทษหรือเหตุลดหย่อนโทษเท่านั้นก็จะมาข้อพิพาทคดีใหม่ไม่ได้ ตัวอย่างเช่น มีพยานหลักฐานใหม่ว่าจำเลยกระทำผิดไปโดยเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 หรือโดยวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 เป็นต้น

การพิจารณาคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ คำร้องเริ่มคดีหรือฟ้องจะต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่เคยได้พิพากษาคดีเดิมหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น หากราษฎรเป็นผู้ร้องขอศาลชั้นต้นจะทำการไต่สวนมูลคดีแล้วส่งให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้สั่ง หากอัยการเป็นผู้ร้องขอศาลชั้นต้นจะให้มีการไต่สวนคำร้องก่อนหรือไม่ก็ได้ ซึ่งถ้าหากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนก็ให้ศาลชั้นต้นนั้นสั่งรับคำร้องและดำเนินการพิจารณาคดีหรือฟ้องต่อไปได้เลย และคำสั่งให้รับคำร้องโดยไม่ต้องไต่สวนนี้ให้เป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกากันต่อไปไม่ได้

เมื่อศาลชั้นต้นทำความเห็นส่งสำนวนการไต่สวนไปให้ศาลอุทธรณ์แล้ว มาตรา 10 กำหนดว่าถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะฟ้องคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ก็ให้ศาลอุทธรณ์สั่งรับคำร้อง และสั่งให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณาคดีหรือฟ้องต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลก็ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ในสองกรณีนี้ให้เป็นที่สุด

กระบวนการพิจารณานอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 9-12 เช่น การขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง การถอนคำร้อง การรวมพิจารณา การส่งประเด็น ฯ ให้นำวิธีพิจารณาในคดีอาญามาบังคับโดยอนุโลม²³

การขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นอกจากสามารถขอให้ศาลพิพากษา ยกคำพิพากษาในคดีเดิม และพิพากษาใหม่ว่าบุคคลผู้ต้องโทษในคดีเดิมนั้นมิได้กระทำความผิดแล้วยังสามารถขอค่าทดแทนที่ต้องรับโทษอาญาตามคำพิพากษาในคดีเดิมได้ด้วย²⁴ อีกทั้งยังขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาในคดีเดิมคืน และถ้าไม่สามารถจะคืนสิทธิเช่นนั้นได้ก็ขอให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร²⁵ ซึ่งการขอรับสิทธิที่เสียไปคืนนี้ กฎหมายมุ่งถึงสิทธิประเภทสิทธิในการรับราชการ สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิที่จะดำรงตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น มิได้มีเจตนารมณ์จะคืนสิทธิที่เสียไปให้ทุกประเภทไม่ ดังจะเห็นได้จากที่มาตรา 8 วรรคสามได้บัญญัติจำกัดไว้ว่า “สิทธิดังกล่าวในวรรคก่อนมิให้รวมถึงสิทธิในทางทรัพย์สิน” ดังนั้นหากผู้ต้องโทษในคดีเดิมถูกพิพากษาให้รับผิดในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเดิมด้วย แล้วต่อมาได้ขอรื้อฟื้นและพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้กระทำความผิด เช่นนี้จะขอให้ศาลคืนสิทธิหรือทรัพย์สินที่เสียไปในคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเดิมกลับให้ด้วยหาได้ไม่ กรณีจะต้องไปฟ้องเรียกคืนจากเอกชนด้วยตนเองตามหลักในเรื่องลาภมิควรได้ตามกฎหมายแพ่งทั่วไป

การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาและคำสั่งในคดีรื้อฟื้น²⁶

(1) หากคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์และคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ในกรณีที่คำพิพากษาเป็นคำพิพากษาของศาลแขวง ซึ่งเป็นไปได้ถ้าหากคดีเดิมเป็นคดีที่ศาลแขวงพิพากษาให้ลงโทษถึงที่สุด เช่นนี้การอุทธรณ์ไม่ต้องห้ามในปัญหาข้อเท็จจริงเพราะกรณีเป็นการอุทธรณ์ในคดีรื้อฟื้นตามมาตรา

²³ จรัญ ภักดีธนากุล , “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” ตุลพาห , เล่มที่ 2 ปีที่ 30 (มีนาคม-เมษายน 2526) : 54.

²⁴ มาตรา 14 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

²⁵ มาตรา 14 วรรคท้าย พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

²⁶ จรัญ ภักดีธนากุล , “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” หน้า 56.

15 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญา พ.ศ. 2526 ซึ่งมีได้ห้ามไว้ และในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง ก็ห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงเฉพาะในคดีอาญาจริงๆ เท่านั้น

(2) หากคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ คู่ความมีสิทธิฎีกาต่อศาลฎีกา

ผลของคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นว่าบุคคลผู้ต้องโทษในคดีเดิมเป็นผู้กระทำความผิดจริงก็ต้องพิพากษายกคำร้องขอให้รื้อฟื้นเสีย แม้จะปรากฏเหตุยกเว้นโทษหรือลดหย่อนโทษอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยก็ตาม แต่ถ้าเห็นว่าผู้ต้องโทษในคดีเดิมมิได้กระทำความผิดก็ต้องพิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด และหากผู้ร้องได้ขอค่าทดแทนการที่ถูกลงโทษในคดีก่อนหรือขอรับสิทธิอย่างอื่นที่เสียไปคืนด้วยก็จะต้องกำหนดคำสั่งในเรื่องดังกล่าวให้ด้วย โดยถือหลักว่าจะกำหนดให้ได้ไม่เกินคำขอ และไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ในมาตรา 14 ด้วย

การตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 นี้เป็นไปตามมาตรา 247 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เพื่อเป็นกลไกในการแก้ปัญหาที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรณีคำพิพากษาที่ถึงที่สุดของศาลละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยการพิพากษาลงโทษอาญาบุคคลซึ่งมิได้กระทำความผิด กฎหมายเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเองอีกครั้ง และให้ศาลได้มีโอกาสพิจารณาคดีและทำคำพิพากษาใหม่

แต่การขอพิจารณาใหม่นี้กฎหมายกำหนดเงื่อนไขอย่างจำกัดและเคร่งครัด โดยจะสามารถร้องขอพิจารณาใหม่ได้เฉพาะกรณีที่เป็นความผิดพลาดในส่วนขอพยานหลักฐานเพียงสามกรณีเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยอคติ ติความตบตบกฎหมายไม่ถูกต้องหรือตีความกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงรัฐธรรมนูญ ทั้งที่เหตุเหล่านี้ก็อาจทำให้ศาลวินิจฉัยคดีผิดพลาดจนพิพากษาลงโทษผู้บริสุทธิ์ เมื่อคำพิพากษาที่เกิดจากเหตุดังนี้ได้ไม่สามารถขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ทำให้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อาจกบตบบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 เพื่อให้ศาลที่ตัดสินคดีมีโอกาสแก้ไขคำตัดสินของตนเองและให้ผู้ต้องโทษเพราะคำพิพากษานั้นได้พ้นจากการรับกรรมที่ตนมิได้ทำขึ้นก็ตาม แต่ศาลเองกลับใช้ดุลพินิจและตีความเงื่อนไขการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติไปในทางปิดโอกาสไม่ให้ประชาชนได้ใช้สิทธิดังกล่าว ทำให้ประชาชนไม่รับการความเป็นธรรม ไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และไม่อาจใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญได้

ตัวอย่างเช่น คดีของนายวิว วันทนะ ผู้ร้องของรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (คดีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5038/2533)

มีข้อเท็จจริงในคดีคือ คดีสืบเนื่องจากคดีหมายเลขดำที่ 1315/2531 หมายเลขแดงที่ 1351/2531 ของศาลชั้นต้น ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลชั้นต้นให้ลงโทษจำคุก 1 เดือนปรับ 1,000 บาท โดยให้รอการลงโทษจำคุกไว้มีกำหนด 1 ปี ในข้อหากระทำความผิดฐานพินาศหรือปิดตัวไปในเมือง หมู่บ้าน และทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับใบอนุญาตให้มีอาคารพินาศหรือปิดตัวไปยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาดังกล่าวขึ้นพิจารณาใหม่ อ้างว่าความจริงผู้ร้องมีใบอนุญาตพินาศหรือปิดตัว แต่เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมผู้ร้องแจ้งว่ากรมตำรวจ มีคำสั่งให้ยกเลิกใบอนุญาตพินาศหรือปิดตัวแล้ว และยึดใบอนุญาตพินาศหรือปิดตัวไป หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษผู้ร้องแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจส่งใบอนุญาตพินาศหรือปิดตัวคืนให้ผู้ร้อง ผู้ร้องนำใบอนุญาตนั้นไปสอบถามผู้รู้ได้รับคำตอบว่า กรมตำรวจไม่เคยออกคำสั่งยกเลิกใบอนุญาตพินาศหรือปิดตัวของผู้ร้อง จึงขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ และพิพากษาว่าผู้ร้องมิได้กระทำความผิด กับคืนเงินค่าปรับ 1,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันชำระค่าปรับจนถึงวันที่คืนเงินเสร็จด้วย

ศาลชั้นต้นส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้ง ทำความเห็นไปยังศาลอุทธรณ์ว่า ตามคำร้องคดีพอวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องทำการไต่สวน จึงให้งดการไต่สวนคำร้องและมีความเห็นว่าคดีเดิมโจทก์ฟ้องว่า ผู้ร้องพินาศหรือปิดตัวไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ฯลฯ ผู้ร้องให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษโดยเชื่อตามคำรับสารภาพของผู้ร้อง หากใช้เพราะศาลรับฟังพยานโจทก์ผิดหลงไปแต่อย่างไรไม่ แม้ขณะกระทำความผิด จำเลยจะมีใบอนุญาตตามคำร้องจริง แต่ก็มีใช้พยานหลักฐานใหม่และสำคัญแก่คดี เพราะศาลฟังว่าจำเลยกระทำความผิดตามคำรับสารภาพของผู้ร้อง กรณีไม่ต้องด้วยพระบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณา

ใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 ไม่มีเหตุอันควรที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้ว วินิจฉัยว่า คำร้องของผู้ร้องไม่มีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ มีคำสั่งให้ยกคำร้องขอ รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของผู้ร้อง ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ วินิจฉัยว่า คำร้องของผู้ร้องไม่มีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่นั้น ถึงที่สุดแล้วตาม พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 10 ดังนั้นคดีของผู้ร้องจึง ต้องห้ามฎีกาศาลชั้นต้นซึ่งรับฎีกาของผู้ร้องโดยไม่ชอบ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้ พิพากษายกฎีกาผู้ ร้อง

คดีนี้ท่านสถิตย์ เล็งไธสง อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นว่าพระบัญญัติการรื้อฟื้น คดีขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 (3) บัญญัติว่า “มีพยานหลักฐานใหม่อันขัดแย้งและสำคัญ แก่คดี ซึ่งถ้านำสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้นจะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด นั้นไม่ได้กระทำความผิด” ที่ศาลอุทธรณ์ตีความว่าต้องเป็นกรณีที่ศาลฟังพยานหลักฐานในคดีเดิม ผิดพลาด ไม่ใช่กรณีจำเลยรับสารภาพซึ่งศาลไม่ได้ฟังพยานหลักฐานเลยอย่างในคดีนี้ เป็นคำวินิจฉัย ที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่การใช้ดุลพินิจตีความกฎหมายของศาลอุทธรณ์ไม่เป็นธรรม (legal but not legitimate) เพราะแท้จริงแล้วจำเลยมีใบอนุญาตให้พกพาอาวุธปืน การที่จำเลยพกพาอาวุธปืนไปใน เมืองหรือหมู่บ้านย่อมไม่เป็นความผิด เมื่อจำเลยไม่มีความผิดแต่ต้องถูกลงโทษจึงเป็นการไม่ยุติธรรม อย่างยิ่ง ที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าศาลลงโทษตามคำรับของจำเลย มิใช่เพราะฟังพยานหลักฐานผิด หลงซึ่งข้อความนี้ไม่มีในกฎหมายจะนำมาเป็นเหตุอ้างให้จำเลยต้องรับโทษหาได้ไม่ ตรงกันข้ามศาล อุทธรณ์น่าจะวินิจฉัยตามหลักฐานอันแท้จริงที่จำเลยรับสารภาพนั้น เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจ หลอกให้เข้าใจผิดคิดว่าตนถูกถอนใบอนุญาตจริง เพราะฉะนั้นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ตามคำ พิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้จึงไม่ถูกต้องและไม่ควรถือเป็นบรรทัดฐาน

กรณีตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีนี้จึงเป็นการใช้ดุลพินิจตีความ กฎหมายที่จำกัดสิทธิในการร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และตีความกฎหมายไปใน แนวทางที่ไม่คุ้มครองสิทธิของประชาชนทำให้คู่ความในคดีไม่ได้รับความเป็นธรรมตามคำพิพากษา

5.2 การคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรอื่น

5.2.1 องค์กรนิติบัญญัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 3 ได้บัญญัติกำหนดการจัดระเบียบแห่งการใช้อำนาจอธิปไตย โดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ให้องค์กรของรัฐต่างองค์กรเป็นผู้ใช้อำนาจแยกต่างหากจากกัน แต่ละองค์กรต่างก็ใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายอย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องฟังคำสั่งหรือคำบัญชาขององค์กรอื่น

ในส่วนของอำนาจตุลาการนั้น รัฐธรรมนูญได้แยกศาลซึ่งเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทางตุลาการออกจากรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีอย่างเคร่งครัด โดยวางหลักเกณฑ์ไม่ให้อำนาจนิติบัญญัติเข้ามาก้าวล่วงอำนาจตุลาการคือ

(1) มาตรา 29 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

รัฐธรรมนูญวางหลักเกณฑ์ไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติใช้อำนาจออกกฎหมายอันเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงได้ เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาเพื่อบังคับใช้แก่คดีหนึ่งคดีใดเป็นการเฉพาะเจาะจง

(2) มาตรา 233 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

รัฐธรรมนูญมอบอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นอำนาจของศาลเพียงผู้เดียวเท่านั้น องค์กฤษฎีกาจะออกกฎหมายให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรอื่นนอกจากศาลไม่ได้

(3) มาตรา 249 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมาย”

รัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันความเป็นอิสระแก่องค์กรตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติจะทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือครอบงำการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่ได้ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติจะตั้งกรรมการไปสอบสวนกิจการอันเป็นหน้าที่ของฝ่ายตุลาการไม่ได้ ฝ่ายนิติบัญญัติต้องไม่มีอำนาจหน้าที่เป็นศาลยุติธรรม ทำให้ผู้พิพากษาไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้มีอำนาจ กล่าวต่อสู่กับความยุติธรรม ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากอคติ

ซึ่งความเป็นอิสระของผู้พิพากษานี้ มิได้หมายความว่า ผู้พิพากษาจะใช้อำนาจอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจโดยไม่มีผู้ใดมาบังคับ²⁷ เพราะว่าผู้พิพากษาก็ต้องเคารพกฎหมายที่ให้อำนาจในการตัดสินคดี โดยจะต้องตัดสินให้เป็นไปตามกฎหมาย²⁸

²⁷ โปยม เลขยานนท์ , “อำนาจตุลาการ,” บทบัญญัติ (ธันวาคม , 2511) : 731 – 734.

²⁸ ธนวิทย์ ขำศรี , “พัฒนาการแห่งการจัดการองค์กรของอำนาจตุลาการไทย ตั้งแต่พุทธศักราช 2417 ถึง พุทธศักราช 2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541), หน้า 29.

(4) มาตรา 250 บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการจะเป็นข้าราชการการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิได้”

รัฐธรรมนูญวางหลักเกณฑ์การทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการว่า เมื่อผู้พิพากษาและตุลาการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทางตุลาการในการพิจารณาวินิจฉัยคดีความแล้ว ก็ไม่ให้ไปดำรงตำแหน่งหรือใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารในเวลาเดียวกันอีก เพราะถ้าอำนาจพิพากษาไปรวมอยู่กับอำนาจนิติบัญญัติแล้ว ชีวิตและเสรีภาพของประชาชนก็จะเป็นอยู่ตามความพอใจของผู้ใช้อำนาจทั้งสอง กฎหมายก็จะไม่แน่นอน ผันแปรไปตามความประสงค์ของผู้ใช้อำนาจ และถ้าใครไม่ทำตามความประสงค์นั้น ผู้ใช้อำนาจก็จะลงโทษตามความพอใจของตน กฎหมายก็จะเลือนลอย บ้านเมืองก็จะไม่มีความสงบ²⁹

เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้วางหลักการแบ่งแยกหน้าที่ในการใช้อำนาจอธิปไตยของฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารอย่างชัดเจนก็เพื่อคุ้มครองความเป็นอิสระของตุลาการ ดังนั้นจึงทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการนั้น แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าองค์กรนิติบัญญัติจะไม่มีอำนาจในการทบทวนคำพิพากษาของศาลหรือไม่มีวิธีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือคำพิพากษาขององค์กรตุลาการได้ แต่ฝ่ายนิติบัญญัติก็มีอำนาจในการออกกฎหมายใหม่หรือแก้ไขกฎหมายซึ่งองค์กรตุลาการใช้อำนาจตีความขัดต่อรัฐธรรมนูญ ให้มีความสมบูรณ์ขึ้นหรือให้มีความชัดเจนมากขึ้น หรือจำกัดขอบเขตการใช้ดุลพินิจของตุลาการให้แคบลงได้ ดังนั้นรัฐสภาจึงสามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรีเสนอร่างพระราชบัญญัติ³⁰ หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน เข้าชื่อร้องขอเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยต่อประธานรัฐสภา³¹ เพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างกฎหมายตามกระบวนการตรากฎหมายต่อไปได้ ตัวอย่างเช่น

²⁹ ดู ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศานต์, “การแบ่งแยกอำนาจ,” วารสารกฎหมายปกครอง , ฉบับที่ 2 (สิงหาคม , 2526) : 25 – 50.

³⁰ มาตรา 169 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540)

³¹ มาตรา 170 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542

(1) กรณีคณะกรรมการตุลาการ มีคำสั่งไม่รับสมัครผู้เป็นโปลิโอ

กรณีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) มีคำสั่งไม่รับสมัครที่ผู้ร้องทั้งสองสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา เพราะคณะกรรมการแพทย์รายงานผลการตรวจร่างกายและจิตใจว่า ผู้ร้องที่ 1 เป็นโปลิโอ และผู้ร้องที่ 2 กระดูกสันหลังคดงอมากเดินเองได้เฉพาะใกล้ ๆ เนื่องจากเป็นโปลิโอเมื่ออายุ 3 ปี³² โดยคณะกรรมการตุลาการให้เหตุผลว่า ผู้สมัครทั้งสองราย มีร่างกายไม่เหมาะสม ตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11)³³

³² คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 198 กรณีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จาก <http://www.concourt.or.th/decis/y2002d/d1645.html>

³³ มาตรา 26 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 บัญญัติว่า

"ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้...

(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือ จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรือเป็นโรค ที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ

(11) เป็นผู้ที่ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์ จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.ต. กำหนด และ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้ว เห็นสมควรรับสมัครได้

วรรคสอง บัญญัติว่า "หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัคร สอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

การที่คณะกรรมการตุลาการตีความพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) คำว่า “มีร่างกายเหมาะสมที่จะเป็น ข้าราชการฝ่ายตุลาการ” อย่างกว้างขวาง เป็นการเปิดโอกาสผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่มีโอกาสได้เข้าสอบแข่งขันเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการได้เลย จริงอยู่ที่ในการที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใด ย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้น แต่อย่างไรก็ตามควรจะต้องดูความสามารถเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าความเหมาะสม อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่ร่างกายไม่ครบบริบูรณ์แต่สามารถกระทำการต่างๆได้เหมือนบุคคลทั่วไป ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนในการประกอบอาชีพและแสดงถึงศักยภาพ และคุณค่าของตนเองให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม พวกเขาเหล่านี้ควรได้รับโอกาสและควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากองค์กรของรัฐดังที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 30 วรรคสอง อีกทั้งมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ยังบัญญัติให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรในการใช้อำนาจต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในการใช้อำนาจของตุลาการเมื่อตัดสินคดีต้องตีความไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสมอภาค³⁴ ดังนั้นการตีความพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ของคณะกรรมการตุลาการ จึงควรใช้ดุลพินิจตีความคำว่า “ผู้ที่มีร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็น ข้าราชการฝ่ายตุลาการ” หมายถึง ผู้มีร่างกายพิการจนไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้พิพากษาได้ จึงจะเป็นการตีความที่คำนึงถึงหลักความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยองค์กรตุลาการทางอ้อมได้ด้วยการตรากฎหมายขึ้นใหม่ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเก่า เกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือการรับราชการของผู้พิพากษาให้มีโอกาสมากขึ้น มีความชัดเจนขึ้นเพื่อจำกัดการใช้ดุลพินิจในการตีความกฎหมายของศาลให้ลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) เฉพาะคำว่า “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็น ข้าราชการฝ่ายตุลาการ” ให้คำจำกัดความหรือระบุรายละเอียดว่าคำว่า “กายไม่เหมาะสม” ว่าหมายความว่าอย่างไร อะไรบ้างถือเป็นความไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ โดยทำให้กฎหมายชัดเจนขึ้นเพื่อจำกัดการใช้ดุลพินิจของ

³⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “กฎหมายรัฐธรรมนูญ,” คำบรรยายเนติบัณฑิต ภาคหนึ่ง สมัยที่ 56 ปีการศึกษา 2546 เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลสยามการพิมพ์, 2546), หน้า 74.

คณะกรรมการ ตุลาการ โดยผู้เขียนมีความเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวขยายความต่อท้ายเพิ่มเติม

จากเดิม “(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือ จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ หรือเป็นโรค ที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ “

แก้ไขเป็น “(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือ จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือร่างกายพิการ ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ ขาขาด แขนขาด นิ้วขาด หรือประการอื่นทำให้ไม่สามารถทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาได้ หรือมีจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการ ตุลาการหรือเป็นโรค ที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ “

(2) ศาลให้เหตุผลว่ายังไม่มียกกฎหมายมารองรับ ศาลจึงไม่อาจพิจารณาพิพากษาให้ตามที่จำเลยร้องขอ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8023/2543)

จำเลยที่สองยื่นคำแถลงต่อศาลว่า จำเลยที่สองถูกควบคุมระหว่างฎีกาตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2541 ถึงวันที่ 25 ธันวาคม 2541 เมื่อหักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากจำนวนเงินค่าปรับแล้วยังคงเหลืออีกหลายวัน ขอให้สั่งจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่จำเลยที่สองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 246 ศาลฎีกามีคำพิพากษาว่า ที่จำเลยที่สองฎีกาขอให้จ่ายค่าทดแทนการถูกคุมขังระหว่างฎีกานั้นเห็นว่า ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 246 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษานั้นถึงที่สุดในคดีนั้น ถือว่าข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือว่าการกระทำไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้นสิทธิของบุคคลที่จะได้รับค่าทดแทนย่อมต้องเป็นไปตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ขณะนี้ยังไม่มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ออกบังคับ สิทธิดังกล่าวของจำเลยที่ 2 จะต้องมีเงื่อนไขของกฎหมายหรือไม่ และจะมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ย่อมไม่อาจมีผู้ใดกำหนดขึ้นได้ จนกว่าจะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรองรับ ทั้งกรณีนี้มิใช่คดีแพ่ง จึงไม่อาจนำกฎหมายอื่นมาใช้ใน

ลักษณะของกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งก็กระทำมิได้ ศาลฎีกาให้ยกคำร้องของจำเลยที่สอง ฎีกาข้อนี้ของจำเลยที่สองฟังไม่ขึ้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิทธิตาม 246 นี้เป็นสิทธิและเสรีภาพประเภท status positivus ซึ่งรัฐสภาจะต้องออกกฎหมายลำดับรองกำหนดเนื้อหารายละเอียดเพื่อก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เมื่อรัฐสภายังไม่ตรากฎหมายดังกล่าวมาบังคับใช้ทำให้ศาลไม่มีบทกฎหมายซึ่งกำหนดรายละเอียดหรือเงื่อนไขต่างๆที่จะใช้บังคับแก่คดี จึงเกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายทำให้ไม่สามารถพิจารณาพิพากษาตามคำร้องขอของจำเลยทั้งสองได้ เพราะในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทยเป็นการใช้ระบบประมวลกฎหมายในการพิจารณาศาลจะต้องใช้และตีความตามตัวบทกฎหมาย ศาลไม่อาจใช้อำนาจสร้างกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายขึ้นเองแทนฝ่ายนิติบัญญัติได้ ทำให้ศาลฎีกาพิพากษาว่ายังไม่มียกกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวใช้บังคับแก่คดีจึงไม่อาจรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจนกว่าจะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรองรับ และเป็นผลให้หลักความผูกพันของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่มีต่อองค์กรตุลาการถูกทำลาย ทั้งที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวให้กับประชาชนอย่างแจ่มชัดแล้วในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 246 และมาตรา 27 ก็บัญญัติว่าให้สิทธิใดๆที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้งต้องได้รับความคุ้มครองและผูกพันศาลโดยตรงในการใช้บังคับและการตีความกฎหมายทั้งปวง แต่คำพิพากษาของฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศาลอาจไม่ผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยตรงหากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายลำดับรอง ทำให้บทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนทุกมาตราไม่มีผลใช้บังคับต่อศาลตลอดไปตราบใดที่ยังไม่มีกฎหมายลำดับรองออกมาใช้บังคับ และมาตรา 27 ที่วางหลักความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไม่มีความหมายใดต่อศาล

กรณีนี้จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรอง และแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการเร่งตราบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิต่างๆตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เพื่อให้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญสามารถบังคับใช้ได้อย่างสมบูรณ์ และประชาชนได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

สรุปได้ว่า รัฐสภามีอำนาจในทางอ้อมในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการ โดยการออกสามารถออกกฎหมาย

เปลี่ยนแปลงกฎหมายเก่า หรือออกกฎหมายใหม่ มาแก้หรือกลับหลักกฎหมายที่ศาลตัดสินได้³⁵ ซึ่งมีข้อดีคือ เป็นการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทางอ้อมได้ทางหนึ่ง ซึ่งสามารถบังคับใช้ได้เป็นการทั่วไปไม่เฉพาะแค่กรณีใดกรณีหนึ่งเพียงคดีเดียว และบังคับใช้ได้ต่อไปในอนาคต

แต่อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวไม่อาจให้ความคุ้มครองคดีที่เสร็จถึงที่สุดไปแล้วได้ ประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิจึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทั้งที่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ และการใช้วิธีให้รัฐสภาออกกฎหมายใหม่หรือแก้ไขกฎหมายเก่าให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้นนี้จะมีผลบังคับใช้บังคับได้ก็แต่ในคดีที่ยังไม่ถึงที่สุดเท่านั้น อีกทั้งกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภาดังกล่าวก็ไม่อาจกำหนดได้ว่าจะแล้วเสร็จและมีผลบังคับใช้ได้เมื่อใด การพิจารณาร่างกฎหมายต้องรอให้มีการเปิดสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ และกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของรัฐสภาต้องผ่านหลายขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนก็ต้องใช้เวลาในการพิจารณา และร่างกฎหมายที่ยื่นเข้าสู่รัฐสภาอาจไม่ผ่านสภา หรืออาจได้รับการแก้ไขจนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เสนอร่างได้

5.2.2 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้วางหลักเกณฑ์ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ให้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนถูกละเมิด แต่อำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐนั้นไม่รวมถึงการใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรตุลาการดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 24 บัญญัติให้เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่มีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว ไม่ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภารับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา ดังนั้นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงไม่มีอำนาจในการตรวจสอบหรือทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลถึงแม้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวจะละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองก็ตาม

³⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, หลักกฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี, หน้า 143

แต่ข้อยกเว้นในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 ดังกล่าว ไม่ได้รวมถึงการกระทำขององค์กรตุลาการที่ไม่ใช่การพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้นในการใช้อำนาจทางปกครองขององค์กรตุลาการหากมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาย่อมมีอำนาจในการเสนอเรื่องให้ศาลปกครองหรือศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลปกครองแล้วแต่กรณี

ส่วนกรณีกฎ ข้อบังคับ ขององค์กรตุลาการหากมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาย่อมมีอำนาจเสนอเรื่องดังกล่าวพร้อมความเห็นให้ศาลปกครองวินิจฉัย ตามมาตรา 198 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เนื่องจากกฎหรือระเบียบ ขององค์กรตุลาการย่อมอยู่ในความหมายของ “กฎ” ในความหมายของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ดังที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อที่ 3.2.1.1 หัวข้อที่ 2

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากองค์กรตุลาการ ได้โดย

(1) ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณารณีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมมีคำสั่งไม่รับสมัครผู้สมัครสอบตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา

ผู้ร้องทั้งสองสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ซึ่งตามขั้นตอนการสมัครต้องมีการตรวจร่างกายและจิตใจ คณะกรรมการแพทย์ได้ตรวจร่างกายและรายงานผลการตรวจร่างกายและจิตใจว่า ผู้สมัครรายแรกเป็นปกติ และผู้สมัครรายที่ 2 กระจกสันหลังคดงอมากเดินเองได้เฉพาะใกล้ ๆ เนื่องจากเป็นปกติเมื่ออายุ 3 ปี คณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาพิจารณาเห็นว่าผู้สมัครทั้งสองรายมีร่างกายไม่

เหมาะสม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11)³⁶ เห็นสมควรไม่รับสมัคร ผู้สมัครทั้งสองรายเห็นว่า มาตรา 26 (10) (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และมาตรา 27 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ขัดแย้งกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ โดยเสนอเรื่องเพื่อขอความเป็นธรรมไปยังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 26 (10) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และการกระทำของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม และอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงส่งเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ สำหรับประเด็นที่ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติ ของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วย

³⁶ มาตรา 26 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 บัญญัติว่า

"ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้...

(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือ จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ

(11) เป็นผู้ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์ จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.ต. กำหนด และ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้ว เห็นสมควรรับสมัครได้"

วรรคสอง บัญญัติว่า "หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัคร สอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

ผู้พิพากษารุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการขอให้วินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการและ คณะอนุกรรมการดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาล

(2) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับสิทธิคนพิการในการ ประกอบอาชีพในสวนราชการและรัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา เพื่อพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีเนื้อหาสาระที่อาจจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพในสวนราชการและรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นคุ้มครองหลักประกันแห่งสิทธิของประชาชน ตามที่มีผู้ยื่นคำร้องขอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีเนื้อหาสาระที่อาจจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบ อาชีพในสวนราชการและรัฐวิสาหกิจ จำนวน 40 ฉบับ และการประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 11 ฉบับ อันเป็นการขัดหรือแย้งกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้พิจารณาแล้วเห็นว่า กฎ ระเบียบ ข้อบังคับดังกล่าว เป็นกฎหมายที่ได้ ประกาศใช้ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และมีเนื้อหาสาระที่อาจจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบ อาชีพในสวนราชการ รัฐวิสาหกิจ และอาชีพอิสระ อันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพร่างกายหรือสุขภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องหรือขัดกับมาตรา 30 กับของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) จึงไม่เป็นธรรมต่อคนพิการในการประกอบ อาชีพ สมควรดำเนินการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง กับรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงได้เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี ประธานสภา ผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา เพื่อพิจารณาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

แม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะได้ให้อำนาจผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอย่าง กว้างขวางในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ โดยให้มีอำนาจพิจารณาและสอบสวน การทำงานของข้าราชการและหน่วยงานของรัฐ ทั้งเรื่องการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ปฏิบัตินอกเหนือ กฎหมาย การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ไม่ว่าการนั้น จะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม แต่อำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐนี้ไม่ รวมถึงการใช้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรตุลาการดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 24 บัญญัติให้เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว ไม่ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภารับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงไม่มีอำนาจในการตรวจสอบหรือทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลถึงแม้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวจะละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองก็ตาม หากมีกรณีประชาชนโต้แย้งว่าศาลตัดสินผิดพลาด ตัดสินไม่ถูกต้องหรือตัดสินไม่เป็นธรรม ก็จะต้องไปใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาตามกระบวนการยุติธรรมทางศาล ดังนั้นหากมีคำร้องเรียนมาสู่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาในเรื่องเกี่ยวกับคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษารรคดีของศาล ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็จะมีคำสั่งไม่ให้รับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา ตัวอย่างเช่น

(1) กรณีมีผู้ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาว่าผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายในเรื่องการขอประกันตัว ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาพิจารณาแล้วได้ความว่าเป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลจึงไม่รับพิจารณาตาม มาตรา 24 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542

(2) กรณีมีผู้ร้องเรียนขอให้ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาว่า

- คำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญต่อคดีเป็นการใช้ดุลพินิจซึ่งนำพยานหลักฐาน โดยมิชอบ
- คำสั่งยกคำร้องขอรื้อฟื้นคดีเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ
- ศาลสงขลาปฏิบัติหน้าที่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 หรือไม่

ผู้ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญเพิกถอนคำสั่งศาลอุทธรณ์ ภาค 3 และมีคำสั่งรับคำร้องรื้อฟื้นคดีอาญาของผู้ร้องเรียน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องและผู้ร้องเรียนอ้างว่าเป็นเจ้าของผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วว่า ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 8 การครอบครองของจำเลยเป็นการครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และในส่วนตัวผู้ร้องเรียนยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาใหม่ แต่ศาลอุทธรณ์ภาค 3 มี

คำสั่งให้ยกคำร้องขอหรือฟื้นคดีอาญาใหม่ เพราะพยานหลักฐานที่ผู้ร้องเรียนอ้างเป็นพยานหลักฐานไม่ชัดแจ้งและไม่สำคัญแก่คดี เรื่องดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงยุติการพิจารณาตามมาตรา 24(2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ.2542 อีกทั้งเรื่องดังกล่าวมิใช่กรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำของบุคคลใดตามมาตรา16(1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเห็นควรไม่ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ

(3) กรณีมีผู้ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกรณีศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาคดีโดยรับฟังพยานเอกสารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาพิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญกำหนดว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้โดยคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว (รัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคสาม) ดังนั้นจึงยุติการพิจารณา ตามมาตรา 24 (3)แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ.2542

อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่รัฐธรรมนูญมอบให้ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ให้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนถูกละเมิดนั้น ไม่รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรตุลาการ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 24 บัญญัติให้เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว ไม่ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภารับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงไม่มีอำนาจในการตรวจสอบหรือทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แม้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวจะละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองก็ตาม ในทางปฏิบัติผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงยุติการพิจารณาเรื่องร้องเรียนและชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ร้องเรียนว่าไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้ กรณีคำสั่งขององค์กรตุลาการที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษารรคดีและกรณีกฎ ข้อบังคับขององค์กรตุลาการ หากมีปัญหาว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็ไม่มีอำนาจสั่งให้องค์กรตุลาการแก้ไข หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ คงทำได้เพียงเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัย

ดังนั้นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงไม่อาจให้ความคุ้มครองบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วได้ แม้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวจะละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองก็ตาม ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพียงสามารถส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองพิจารณากรณีคำสั่งขององค์กรตุลาการที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือกฎ ข้อบังคับ ขององค์กรตุลาการ มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอาจเสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้ององค์กรตุลาการที่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

5.2.3 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระที่จัดตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ตามมาตรา 199 และมาตรา 200 และ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย มีอำนาจในการตรวจสอบ รายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจะรายงานต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีอำนาจการดำเนินการต่อไป หรืออาจเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และจัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ และเสนอต่อรัฐสภา

ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชนจากองค์กรตุลาการนั้น พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ในกรณีที่มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอัน เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดี อยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้คณะกรรมการ มีอำนาจตรวจสอบและเสนอมาตรการการแก้ไขตามพระราชบัญญัตินี้”

ด้วยเหตุนี้เรื่องใดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว แม้ว่าประชาชนจะถูก ละเมิดหรือถูกกระทบสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ไม่มี อำนาจเข้าไปตรวจสอบหรือรายงานการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจึงไม่อาจให้ความคุ้มครองกรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ จากคำสั่งหรือคำพิพากษาที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี และเนื่องจากคณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ ไม่มีอำนาจสั่งให้องค์กรหรือหน่วยงานอื่นปฏิบัติตามความเห็นหรือ ข้อเสนอแนะของตน มีเพียงอำนาจให้องค์กรเหล่านั้นทำคำชี้แจงเมื่อมีปัญหา หรือจัดทำรายงาน เสนอต่อรัฐสภาว่ามีการกระทำหรือการละเลยการกระทำที่เกี่ยวกับองค์กรตุลาการ ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะอธิบายขั้นตอนและกระบวนการพิจารณาคดีทางศาลให้ ประชาชนที่ร้องเรียนเข้าใจ หรือมีมติว่าไม่รับเรื่องไว้พิจารณาเนื่องจากประเด็นที่ร้องเรียนเป็นประเด็น กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือเป็นประเด็นที่เสร็จสิ้นจากกระบวนการทางศาลแล้ว ตัวอย่างเช่น

(1) ผู้ร้องมีอาชีพทำไร่ ถูกลนาย ก.พยายามฆ่าโดยใช้มีดฟันที่ศีรษะและใบหน้า ได้รับความเจ็บสาหัสต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ภายหลังมีอาการหลงลืมและหูได้ยินไม่ชัดเจน ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีคำพิพากษาเป็นคดีหมายเลขแดง สั่งจำคุกนาย ก .เป็นเวลา 1 ปี 4 เดือน ปรับ 2,000บาท และรอลงอาญา 2 ปี ผู้ร้องไม่พอใจกระบวนการยุติธรรม โดยอ้างว่ากำหนดและ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้ความช่วยเหลือ นาย ก.และมีนายหน้าติดต่อขอเงิน 10,000 บาท เพื่อให้ช่วยการ ช่วยเหลือดำเนินคดี และเคยได้รับหมายศาลเพื่อไปให้ปากคำเพียง 3 ครั้ง หลังจากนั้นไม่ได้รับการ ติดต่ออีกเลย

คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ มนุษยชน ได้พิจารณาคำร้องเรียนแล้ว มีมติว่าให้ทำหนังสือถึงสถานีตำรวจภูธรอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขอให้จัดส่งสำเนาสำนวนรวมทั้งผลสรุปการสอบสวนและพยานหลักฐานต่างๆ และให้ทำหนังสือถึงอัยการจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขอทราบความเห็นเจ้าพนักงานสืบสวนของสถานี ตำรวจตำรวจภูธรอำเภอคำม่วง ดำเนินการในคดีนี้อย่างไร และขอสำเนาสำนวนเพิ่มเติม(ถ้ามี)ที่อยู่ใน ความครอบครอง

ต่อมาเมื่อที่ประชุมได้พิจารณาวิเคราะห์เอกสารที่สภอ.อำเภอคำม่วงและ
อัยการจังหวัดกาฬสินธุ์ และใบตรวจชั้นสูตราบดแผล แล้วไม่พบข้อเท็จจริงใดที่เป็นการกระทำหรือ
การละเลยการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามนัยมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยที่ประชุมได้วิเคราะห์ประเด็นที่ผู้ร้องไม่พอใจกระบวนการ
ยุติธรรม อ้างว่ากำนันและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้ความช่วยเหลือ นาย ก. และมีนายหน้าติดต่อขอเงิน
จำนวน10,000บาท เพื่อให้อัยการช่วยเหลือในคดี ซึ่งเป็นเรื่องที่หาพยานหลักฐานยาก จึงเชิญผู้ร้อง
มาและได้อธิบายให้เข้าใจถึงขั้นตอนและกระบวนการพิจารณาคดี ว่าเมื่อผู้ร้องเป็นเพียงผู้เสียหายใน
คดีมิได้เข้าเป็นโจทก์ร่วม ศาลจึงมิได้ออกหมายเรียกให้ไปฟังคำพิพากษา ผู้ร้องจึงเข้าใจและขอถอน
เรื่องร้องเรียนดังกล่าวคณะกรรมการฯจึงมีมติยุติการพิจารณาเรื่องร้องเรียน แต่ให้นำความเห็นใน
เรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาต่อคณะกรรมการด้านกระบวนการยุติธรรมศึกษาต่อไป³⁷

(2) ผู้ร้องร้องเรียนว่าตนได้ยื่นฟ้องคดีการกระทำของเจ้าหน้าที่ศาลจังหวัด
นครสวรรค์ และได้รับหนังสือแจ้งจากศาลเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2544 ว่าศาลไม่รับคำฟ้องของผู้
ร้องไว้พิจารณาและสั่งจำหน่ายคดี ผู้ร้องคิดว่าที่เป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ศาลไม่ปฏิบัติตาม
หน้าที่เพราะอิทธิพลของจำเลยที่ผู้ร้องยื่นฟ้อง ผู้ร้องจึงไปร้องต่อศาลปกครอง และร้องเรียนต่อ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประสานงานไปยัง
ประธานศาลฎีกาเพื่อขอความเป็นธรรมจากศาลจังหวัดนครสวรรค์ และขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม
จำเลย ในข้อหาพยายามร่วมกันขโมย และหลอกลวง

คณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ
มนุษยชนได้พิจารณาคำร้องเรียนแล้ว มีมติว่าไม่รับเรื่องไว้พิจารณาเนื่องจากประเด็นที่ร้องเรียนเป็น
ประเด็นที่เสร็จสิ้นจากกระบวนการทางศาล มาตรา 22 พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ บัญญัติ ดังนี้ “ในกรณีที่มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิ
มนุษยชนและมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลมีคำพิพากษาเด็ดขาดแล้ว ให้

³⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
มนุษยชนแห่งชาติ 13/2545” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

“รายงานการตรวจสอบคณะกรรมการสิทธิ

คณะกรรมการมีอำนาจตรวจสอบและเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาตามพระราชบัญญัตินี้”
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงไม่อาจรับเรื่องไว้พิจารณา³⁸

(3) บิดาของผู้ร้องเรียนถูกพนักงานอัยการจังหวัดเชียงรายฟ้องต่อศาลจังหวัดเชียงราย ข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองแรงงาน ข้อโกง เนื่องจาก นาย ก. ผู้เป็นบุตรชายได้มาอาศัยบ้านของบิดาผู้ร้อง เปิดรับสมัครคนงานไปทำงานต่างประเทศและมีการเรียกเก็บเงินค่าดำเนินการแล้วขีดเงินที่เรียกเก็บไป อัยการจึงดำเนินคดีกับบิดาผู้ร้อง ต่อมาศาลจังหวัดเชียงรายได้มีคำพิพากษาเป็นคดีหมายเลขแดง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2545 ลงโทษจำคุก 4 ปี และให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายรวมทั้งสิ้น 460,000 บาท ผู้ร้องเรียนเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมและขอความช่วยเหลือให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้พิจารณาคำร้องเรียนแล้ว มีมติให้ยุติเรื่อง เพราะกรณีเรื่องร้องเรียนนี้กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และไม่มีประเด็นอื่น ๆ ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรม คณะอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนพิจารณาเห็นว่าคำร้องเรียนนี้ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 22 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพ.ศ. 2542⁴¹

(4) ผู้ร้องเรียนว่าถูกหลอกให้นำที่นาไปใช้เป็นหลักทรัพย์ในการประกันตัวผู้ต้องหาต่อศาลแขวงนนทบุรี และศาลจังหวัดระยอง โดยได้รับเงินค่าตอบแทนจำนวน 7,000.-บาท และให้ผู้ร้องลงชื่อในเอกสารที่อ้างว่าเป็นใบประเมิน ซึ่งผู้ร้องก็ได้ลงชื่อไปโดยไม่รู้เรื่องเพราะอ่านหนังสือไม่ออก ต่อมาศาลจังหวัดระยองได้มีคำพิพากษาและหมายบังคับคดีให้ยึดที่นาของผู้ร้อง

คณะอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้พิจารณาคำร้องเรียนและพยานหลักฐานแล้วมีความเห็นว่า การที่ผู้ร้องนำที่นาเป็นหลักทรัพย์ไปให้เขาเพื่อประกันตัวผู้ต้องหา โดยได้รับค่าตอบแทนจำนวน 7,000.- บาทนั้นเป็นการยินยอมโดยความสมัครใจของผู้ร้องตั้งแต่นั้น

³⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ “รายงานการตรวจสอบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 29/2545” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ดังนั้นเมื่อผู้ต้องหาไม่มาศาลตามนัดจนศาลจังหวัดระยองได้มีหมายบังคับคดีให้ยึดที่นา พฤติการณั ดังกล่าวมาได้เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ร้องแต่อย่างใด จึงมี มติไม่รับไว้พิจารณา

อนึ่ง คณะอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเห็นว่าเรื่องเช่นนี้เป็นปัญหามา นานแล้ว จึงจะดำเนินการให้มีการรวบรวมปัญหาและศึกษามาตรการป้องกันปัญหา เพื่อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป³⁹

ถึงแม้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะไม่มีอำนาจในการตรวจสอบ การกระทำหรือการละเลยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกระบวนการยุติธรรมหรือองค์กรตุลาการได้ แต่หากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพบกฎ หรือข้อบังคับ ขององค์กรตุลาการที่ละเมิดต่อ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็สามารถเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายต่อรัฐสภาหรือรัฐมนตรีเพื่อ ส่งเสริมหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

5.3 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) มาตรา 27 ได้รับรองหลัก ความผูกพันให้ศาลต้องผูกพันโดยตรงในการใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายต้องคำนึงถึง สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่ถูกริดรอนหรือถูกละเมิด จากรัฐหรือองค์กรของรัฐ หรือจะต้องปราศจากการกระทำของรัฐซึ่งเป็นผู้ปกครองอันมีผลทำให้สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลถูกริดรอนหรือถูกละเมิด หากมีการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้น ผู้ถูกกระทำสามารถ ยกบทบัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นข้อต่อสู้ เพื่อมิให้มีการละเมิดสิทธิและ เสรีภาพของตนได้ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 28 วรรคสอง ที่บัญญัติให้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้น เป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ มีปัญหาว่าหากศาลละเลยหรือใช้อำนาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่

³⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ “รายงานการตรวจสอบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ 22/2546” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

รัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญรับรองไว้ หรือละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ประชาชนจะใช้สิทธิตามมาตรา 28 วรรคสองได้หรือไม่ เพียงใด และสามารถนำสิทธิดังกล่าวผ่านกระบวนการใด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ได้วางหลักให้หลายองค์กรณีสิทธิเสนอเรื่องขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยมีหลักเกณฑ์และกระบวนการที่แตกต่างกันไป ดังนั้นกรณีมีการโต้แย้งเกี่ยวกับการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการที่กระทบต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ องค์กรต่างๆจึงสามารถใช้สิทธิแทนประชาชนเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดแตกต่างกันไป เช่น กรณีรัฐธรรมนูญมาตรา 264 ให้ศาล ไม่ว่าจะเป็ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร ได้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแต่คดีขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือกรณีตามมาตรา 266 ให้ประธานรัฐสภาหรือองค์กรต่างๆตามรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือกรณีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 197 (1) เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำของบุคคลใด มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็ได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการโต้แย้งการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญดังนี้

5.3.1 กรณีประชาชนใช้สิทธิทางศาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 โต้แย้งว่าการกระทำขององค์กรตุลาการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

โดยหลักทั่วไปแล้วคู่ความย่อมสามารถใช้สิทธิโต้แย้งคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม ได้ตามกระบวนการของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล โดยการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลสูงขึ้นไปตามลำดับชั้นจนกว่าคดีจะถึงที่สุด (ทั้งนี้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของกฎหมาย) ส่วนในกรณีที่มีผู้โต้แย้งว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2543 ว่า กรณีผู้ใช้อำนาจรัฐละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ คู่ความย่อมสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขที่ผู้ร้องใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 เพราะกระบวนการตาม มาตรา 264 จะต้องเป็นเรื่องที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำมาใช้บังคับแก่คดีขัดต่อรัฐธรรมนูญ มิใช่เป็นเรื่องการกระทำขัดรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในกรณีมีผู้

โต้แย้งมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญโดยใช้สิทธิผ่านกระบวนการตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 ว่าถูกละเมิดสิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับไว้พิจารณา ตัวอย่างได้แก่

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 11/2541 ปลัดกระทรวงยุติธรรมส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยมีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดนนทบุรีตามกฎหมายการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จำเลยที่สองโต้แย้งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 245/2531 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4432/2536 ว่า

ประการแรก คำพิพากษาศาลฎีกาสองฉบับผู้พิพากษาลงชื่อไม่ครบองค์คณะ แม้ประธานศาลฎีกาจะบันทึกรับรองว่าผู้พิพากษาที่ไม่ได้ลงนามในคำพิพากษาศาลฎีกาจะเข้าร่วมประชุมปรึกษาเป็นองค์คณะโดยแจ้งเหตุที่ไม่ได้ลงนามว่าไปดำรงตำแหน่งอื่น และเกษียณอายุราชการ ก่อนที่จะลงนามในคำพิพากษา แต่ประธานศาลฎีกาไม่ได้จัดแจ้งระบุข้อความให้ชัดเจน “มีความเห็นฟ้องด้วยคำพิพากษานั้น” ทำให้ข้อความในคำรับรองของประธานศาลฎีกาไม่ครบถ้วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 วรรคสอง จึงเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 233

ประการที่สอง การที่ศาลจังหวัดนนทบุรีนำกฎหมายควบคุมการเช่านา พ.ศ. 2517 ซึ่งถูกยกเลิกไปแล้วโดยพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 ก่อนวันที่โจทก์จะมาฟ้องคดีบังคับใช้แก่จำเลย เป็นการนำกฎหมายที่สิ้นผลไปแล้วมาบังคับใช้ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 เช่นเดียวกัน เป็นกรณีศาลไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 233 คือศาลต้องตัดสินตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และมาตรา 264 ขอให้ส่งเรื่องไปศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประเด็นปัญหาแรกเป็นการโต้แย้งการดำเนินการของศาลฎีกาว่า ศาลฎีกาปฏิบัติไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “คำพิพากษาศาลฎีกาหรือคำสั่งต้องลงลายมือชื่อผู้พิพากษาที่คำพิพากษาหรือทำคำสั่ง หรือถ้าผู้พิพากษาคงใดคนหนึ่งลงลายมือชื่อไม่ได้ ก็ให้ผู้พิพากษาอื่นที่พิพากษาหรือทำคำสั่งคดีนั้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาแล้วแต่กรณี จัดแจ้งเหตุที่ผู้พิพากษานั้นมิได้ลงลายมือชื่อและมีความเห็นฟ้องด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แล้วกลัดไว้ในสำนวนความ” มิได้โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลใช้บังคับแก่คดีคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อ

รัฐธรรมนูญ กรณีจึงไม่ใช่เป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีต้องด้วย มาตรา 6 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 264 วรรคหนึ่ง

ส่วนคำร้องประเด็นที่สองที่ว่า ศาลนำกฎหมายที่เลิกไปแล้วมาใช้บังคับเป็นการ ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการโต้แย้งว่าศาลใช้กฎหมายฉบับที่ไม่ถูกต้อง มิได้โต้แย้งว่ากฎหมายขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีจึงไม่ใช่เป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี ต้องด้วยมาตรา 6 ศาลรัฐธรรมนูญจึงยกคำร้อง

ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากพิจารณาตามคำโต้แย้งของผู้ร้องการที่ศาลฎีกามีได้ จดแจ้งข้อความลงในคำพิพากษาให้ครบถ้วนเป็นการทำผิดแบบแห่งคำพิพากษา ทำให้มีข้อความไม่ ครบถ้วนตามรูปแบบที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 วรรคสองกำหนดบัญญัติไว้ เป็น เพียงความไม่สมบูรณ์ของรูปแบบซึ่งไม่มีผลกับความถูกต้องและเป็นความธรรมในการพิจารณา พิพากษาคดี ไม่กระทบกระเทือนกับเนื้อหาในคำพิพากษา เพราะสามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ด้วยการ จดแจ้งคำเพิ่มเติมลงในคำพิพากษาดังกล่าว ไม่ทำให้คำพิพากษาเสียไป จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 แต่ในกรณีที่มีกฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่าและจะใช้กฎหมายฉบับใดใช้บังคับแก่ คดีนั้น ในการปรับใช้กฎหมายต้องดูว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติหรือเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เพราะ หากเป็นกฎหมายสารบัญญัติจะต้องใช้กฎหมายในขณะที่เกิดนิติกรรมหรือนิติเหตุมาใช้บังคับแก่คดี หากเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาคดีหากมีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณา ก็ ให้นำวิธีพิจารณาความที่แก้ไขใหม่ใช้บังคับแต่ต้องไม่เป็นโทษกับคู่ความในคดี หากศาลปรับ ใช้ กฎหมายผิดฉบับจริงย่อมส่งผลให้คำวินิจฉัยผิดพลาดคลาดเคลื่อน ทำให้คำพิพากษาดังกล่าวไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย ไม่เป็นธรรมแก่คู่ความและกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกบังคับคดี อันเป็นการขัดต่อหลัก ความชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 233 ที่บัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมาย เป็นกรณีที่ศาลเองใช้ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

แต่ในคดีนี้เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยกคำร้องตามมาตรา 264 เพราะ การส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามมาตรา 264 นั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความ โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามมาตรา 6 แต่การโต้แย้งในคดีนี้จำเลยโต้แย้งว่าคำพิพากษาศาลฎีกาและคำพิพากษาของศาลจังหวัดนนทบุรีขัด

ต่อรัฐธรรมนูญและขัดต่อกฎหมาย โดยจำเลยได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามกระบวนการของ มาตรา 264 แต่กลับไม่ได้โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงไม่เป็นไปตามหลักการ ตามมาตรา 264 ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่รับวินิจฉัย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ได้พิจารณาว่าคำพิพากษา ของศาลฎีกาดังกล่าวเป็นกรณีที่ศาลไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 233 หรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้ศาลฎีกาก็ได้วางหลักให้กับรัฐธรรมนูญมาตรา 264 เป็นแนวทางเดียวกัน ได้แก่

(1) คำสั่งของคำร้องของศาลฎีกาที่ 511-512/2541 ศาลฎีกามีคำสั่งว่าคำร้อง ของจำเลยเป็นเพียงการกล่าวอ้างว่า คำวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายของศาลอุทธรณ์ภาค 1 ไม่ถูกต้อง ไม่ใช่การโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ และการที่จำเลยขอให้ศาลฎีกาส่งคำ ร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีว่า สำนวนคดีทั้งสองนี้เป็น ความผิดต่อส่วนตัว เมื่อผู้เสียหายเป็นโจทก์รวมไม่ได้ร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะสอบสวนได้หรือไม่ โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ ศาลฎีกามีอำนาจรับวินิจฉัยฎีกาข้อนี้หรือไม่ และถ้าเป็นกรณีที่ขัดต่อ รัฐธรรมนูญ ศาลฎีกาจะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 121 บังคับแก่ จำเลยทั้งสองได้หรือไม่ มิใช่การโต้แย้งว่าบทกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงมิใช่กรณีที่ศาลจะต้องรอ การพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวและส่งความเห็นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 264 ให้ยกคำร้อง

(2) คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 909/2541 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำร้องของจำเลยที่ อ้างว่าการฟ้องคดีของโจทก์ทั้งสี่เป็นการทำร้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของจำเลย และใช้สิทธิละเมิด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน กับการที่ศาลชั้นต้นไม่ไปเดินเผชิญ สืบและไม่อนุญาตให้จำเลยระบุพยานเพิ่มเติม เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 4 มาตรา 6 มาตรา 26 มาตรา 28 และมาตรา 30 ขอให้ศาลฎีการอการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา 264 นั้นเห็นว่า กรณีตามคำร้องไม่ใช่เป็นการ โต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงไม่ใช่กรณีที่ศาลจะต้องรอการ พิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวและส่งความเห็นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 246 จึงให้ยกคำร้อง

(3) คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1111/2542 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาสั่งข้อโต้แย้งของจำเลยไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ที่ยกคำร้องขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของจำเลยขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กับขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกเพิกถอนคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 และมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์ภาค 3 รับคำร้องหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ของจำเลย นอกจากนี้ยังขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความประกาศกระทรวงมหาดไทยและประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้ กรณีตามคำร้องของจำเลยดังกล่าวเป็นเพียงการกล่าวอ้างว่าคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 ไม่ถูกต้อง กับขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาและมีคำสั่งในเนื้อหาของคดีของจำเลย มิใช่เป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติใดของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงไม่ใช่กรณีที่ศาลฎีกาต้องรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ให้ยกคำร้อง

(4) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9500/2542 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำโต้แย้งของโจทก์ที่กล่าวอ้างว่า คำสั่งศาลชั้นต้นที่สั่งโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นคำสั่งที่ล่วงละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินคดีของโจทก์ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26, 27, 28, 233, 249 มิใช่เป็นการโต้แย้งว่า ตัวบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ศาลยุติธรรมจะใช้บังคับแก่คดีขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 6 คำร้องของโจทก์จึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคหนึ่ง แม้อำนาจในการสั่งรับหรือไม่รับคำโต้แย้งของคู่ความตามมาตรา 264 วรรคหนึ่งไว้พิจารณาจะเป็นอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 264 วรรคสอง แต่อำนาจในการวินิจฉัยว่าคำโต้แย้งของคู่ความเข้าหลักเกณฑ์ที่จะต้องส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่นั้น เป็นอำนาจของศาลยุติธรรมที่จะพิจารณาวินิจฉัยตาม มาตรา 264 วรรคหนึ่ง มิใช่ว่าโจทก์มีคำโต้แย้งอย่างไรแล้วศาลยุติธรรมจะต้องส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยเสมอไป

(5) คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1442/2543 วินิจฉัยว่ากรณีตามคำร้องของผู้คัดค้านที่อ้างคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและขัดรัฐธรรมนูญ มิใช่การโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีไม่ต้องด้วยรัฐธรรมนูญมาตรา 264

(6) คำพิพากษาฎีกาที่ 3502/2542 วินิจฉัยว่า เนื้อหาตามคำร้องของผู้ต้องหา ที่ขอให้ศาลชั้นต้นส่งข้อโต้แย้งของผู้ต้องหาไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยเป็นเรื่องที่ ผู้ต้องหากล่าวอ้างว่าการกระทำของพนักงานสอบสวนขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 233 237 วรรคหนึ่ง และ 241 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาตรา 243 วรรคหนึ่ง และมาตรา 245 วรรคหนึ่ง มิใช่เป็นการ โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ แม้ผู้ต้องหากล่าวอ้างในคำร้องว่าการกระทำ ของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลอนุญาตให้ผู้ร้องฝากขังผู้ต้องหาขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่ตามคำร้องมิได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัด หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมาตราใดและเพราะเหตุใด กรณีตามคำร้องไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 ประกอบมาตรา 264 ศาลจึงไม่ต้องส่งคำร้องของผู้ต้องหานี้ไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาของศาลฎีกาได้วาง หลักการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 ว่าจะต้องเป็นการโต้แย้งเรื่อง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่ใช่กรณีส่งเรื่องให้ ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนั้นในกรณีที่มีการ ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของตุลาการจึงไม่สามารถใช้สิทธิทางศาล ตามกระบวนการของมาตรา 264 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ได้ แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญจะไม่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกรณีตรวจสอบการ กระทำละเมิดต่อรัฐธรรมนูญทุกกรณี เพราะในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2541 วางหลักว่าศาล รัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

5.3.2 กรณีองค์กรตามรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 266 กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กร

กรณีองค์กรตามรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กร ศาลรัฐธรรมนูญได้ตรวจสอบการใช้ อำนาจของศาลและมีคำวินิจฉัยว่าศาลแพ่งใช้อำนาจขัดกับรัฐธรรมนูญ ตามคำวินิจฉัยศาล รัฐธรรมนูญที่ 3/2541

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2541 พรรคประชากรไทยได้แจ้งการ เปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคประชากรไทยตามมติที่ประชุมใหญ่ ต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง

นายวัฒนา อัครเวม กับคณะ จึงได้มีหนังสือขอให้นายทะเบียนระงับการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรค ต่อมาศาลแพ่งได้มีหมายห้ามชั่วคราว ห้ามประธานกรรมการการเลือกตั้งในฐานะนายทะเบียนพรรคการเมือง จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงการเป็นกรรมการบริหารพรรคประชากรไทยของ นายวัฒนา กับคณะ จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าหมายห้ามชั่วคราวของศาลแพ่งดังกล่าว ทำให้องค์คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงนำเรื่องเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 266 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลแพ่ง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการที่ศาลแพ่งมีคำสั่งห้ามประธานกรรมการการเลือกตั้งในฐานะนายทะเบียนพรรคการเมืองจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงการเป็นกรรมการ บริหารของพรรคประชากรไทยของนายวัฒนา อัครเวม กับคณะ ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มีผลใช้บังคับแล้วเป็นคำสั่งที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติตามมาตรา 145 (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เรื่องนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้ชัดว่า ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าศาลแพ่งไม่ได้ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หมายห้ามชั่วคราวหรือการคุ้มครองชั่วคราวของศาลแพ่งนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะไปก้าวล่วงในอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยโดยอาศัยมาตรา 266 ว่าคำสั่งห้ามชั่วคราวของศาลแพ่งไม่มีผลบังคับ

หมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจของศาลชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากเป็นการเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 266 กรณีมีปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจวินิจฉัยการใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ รวมทั้งมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจของศาลชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดีศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวางขอบเขตการใช้อำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญขององค์กรตุลาการในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ว่าประเด็นที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้วินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการและคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 ที่มีคำสั่งไม่รับสมัครผู้ร้องทั้งสองเนื่องจากเป็นกรณีที่ร่างกายไม่เหมาะสม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) คำสั่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

5.3.3 กรณีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญมาตรา 198

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภายื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และ คณะอนุกรรมการตรวจสอบ คุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

2. การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และคณะอนุกรรมการตรวจสอบ คุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการรับ สมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถแล้ว ยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกาย และจิตใจว่ามีความสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้พิพากษา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษามีใช่เพียงแต่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีในห้องพิจารณาเท่านั้น บางครั้งต้องเดินทางไปนอกศาล ปฏิบัติหน้าที่ เช่น เพื่อเดินเผชิญสืบ เพื่อสืบพยานที่มาศาลไม่ได้ การพิจารณาเพื่อรับสมัครสอบ คัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา จึงมีมาตรการที่แตกต่างและเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้าง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายตุลาการ จึงเห็นว่าเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างใด

สำหรับประเด็นที่ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และ คณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการใน ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่ นั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่า เป็นการขอให้วินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และคณะอนุกรรมการดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะเป็นการ ใช้ดุลพินิจ จึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาล ยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้จำกัดและวางขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบการใช้ อำนาจของศาลว่ากรณีหากเป็นการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการตุลาการและคณะอนุกรรมการ ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

การใช้สิทธิของประชาชนกรณีถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามมาตรา 28 วรรคสอง ไว้ว่ากรณีนี้ผู้ ใช้ อำนาจรัฐละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ คู่ความย่อมสามารถยกบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีกรณีที่ผู้ ร้องใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 เพราะกระบวนการตามมาตรา 264 จะต้องเป็นเรื่องที่ศาลเห็น เองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำมาใช้บังคับแก่คดีขัดต่อรัฐธรรมนูญ มิใช่ เป็นเรื่องการกระทำขัดรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากประชาชนใช้สิทธิผ่านกระบวนการตามมาตรา 264 ว่า ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับไว้พิจารณา แต่หากเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลโดยองค์กรตามรัฐธรรมนูญเป็นผู้เสนอเรื่องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญมาตรา 266 ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจของ ศาลขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้วางขอบเขตอำนาจของตนว่าไม่มีอำนาจ พิจารณากรณีที่เป็นการใช้ดุลพินิจขององค์กรตุลาการ

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะวางหลักความผูกพันให้อำนาจรัฐทั้งหลายต้องผูกพันต่อ สิทธิและเสรีภาพโดยตรงเพื่อให้ความคุ้มครองกับประชาชน และวางหลักให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิ ทางศาลได้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะเป็นองค์กรที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญก็มีอำนาจอย่างจำกัดในการ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำขององค์กรของรัฐ เหตุผลประการหนึ่งคือศาล

รัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจโดยตรงในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้กับประชาชน เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจรับข้อร้องทุกข์จากประชาชนโดยตรง ซึ่งเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2541

เรื่องนางอุบล บุญญชลธร ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาวินิจฉัยตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคสี่และมาตรา 264 ประกอบมาตรา 6 เนื่องจากถูกพนักงานอัยการจังหวัดนนทบุรี ฟ้องต่อศาลจังหวัดนนทบุรี ในข้อหาพร้อมกันใช้จ้างวานให้พร้อมกันฆ่า นายแสงชัย สุนทรวัฒน์ โดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งอัยการสูงสุดเคยมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี แต่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการร้องฟื้นฟ้องเป็นคดีใหม่ อ้างว่ามีพยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญแก่คดี ระหว่างพิจารณาคดี ทนายจำเลยได้ยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดนนทบุรีให้บังคับโจทก์ส่งเอกสาร ศาลจังหวัดนนทบุรีมีคำสั่งว่าโจทก์มีสิทธิไม่ส่งเอกสาร โดยเห็นว่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ และศาลไม่ต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยตีความด้วย จึงมีปัญหาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ดังนี้

1. โจทก์ไม่ยอมส่งเอกสาร "สรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและ พนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดี นางอุบล บุญญชลธร ในข้อหาบงการฆ่า นายแสงชัย สุนทรวัฒน์ ตาย ทั้งในส่วนที่อัยการสูงสุดไม่ฟ้องเด็ดขาดไปแล้ว กับในส่วนที่ร้องฟื้นสั่งฟ้องใหม่เป็นคดีนี้" ต่อศาล จังหวัดนนทบุรีอ้างเหตุเป็นความลับเกิดผลเสีย และศาลก็เห็นตามนั้น เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคสี่ หรือไม่

2. จำเลยขอให้ศาลจังหวัดนนทบุรีส่งเรื่องตามประเด็นข้อ 1 ให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยตีความ แต่ศาลไม่ส่งโดยอ้างว่ามีใช่เป็นกรณีที่ศาลใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่จำเลยหรือบังคับแก่คดีชัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 6 ซึ่งศาลต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความตาม มาตรา 264 วรรคหนึ่ง ได้หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 264 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และยังไม่ มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอกการพิจารณาพิพากษาคดี

ไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นนั้น ตามทางการ เพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย” ซึ่งหมายความว่า ให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้ส่งความเห็น ตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย มิได้ให้สิทธิผู้ร้องหรือคู่กรณีเสนอเรื่องให้ศาล รัฐธรรมนูญโดยตรงได้ เมื่อผู้ร้องไม่มีสิทธิเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว จึงไม่มีเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญ จะรับเรื่องคดีนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งมาตรา 241 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่รับคำร้องไว้

รัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดให้สิทธิประชาชนในการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยปัญหาได้โดยตรง ดังนั้นหากประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์การตุลาการก็ไม่อาจยื่นเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำขององค์การตุลาการโดยตรงได้ ส่วนการที่ประชาชนจะยื่นเรื่องฟ้ององค์การตุลาการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญต่อองค์การใดได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ขององค์การนั้น ในส่วนของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แม้จะเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนโดยตรง และมีอำนาจเสนอปัญหาต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ก็ตาม แต่ก็ไม่มีอำนาจในการพิจารณาและสอบสวน หรือตรวจสอบเรื่องที่อยู่ในกระบวนการของศาลได้ เพราะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 24 บัญญัติให้เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว ไม่ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภารับไว้พิจารณาหรือให้ยุติการพิจารณา และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ในกรณีที่มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอัน เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดี อยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้คณะกรรมการ มีอำนาจตรวจสอบและเสนอมาตรการการแก้ไขตามพระราชบัญญัตินี้” ทำให้เมื่อมีการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์การตุลาการ องค์การทั้งสองจะต้องมีคำสั่งไม่รับเรื่องไว้พิจารณาและแจ้งให้ผู้ร้องเรียนดำเนินตามกระบวนการในชั้นศาลต่อไป ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจได้รับเรื่องการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากการใช้อำนาจทางการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจากกระบวนการเสนอเรื่องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ แต่หากเป็นเรื่องการใช้อำนาจขององค์การตุลาการในทางการบริหารงานบุคคลหรืองานธุรการ ที่มีใช่การฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ดังเช่นในคดีคำวินิจฉัยศาล

รัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย กรณีมี ปัญหาว่าการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ และคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของ ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 ขอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยวางหลักไว้ว่าเป็นกรณีที่ เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเห็นได้ว่าในประเทศไทยไม่มีระบบการตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดขององค์กร ตุลาการ ทั้งโดยการตรวจสอบภายในองค์กรตุลาการเองหรือโดยการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ทั้งที่มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ก็บัญญัติรับรองหลักความ ผูกพันระหว่างสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับองค์กรของรัฐ เพื่อให้องค์กรของรัฐต้องผูกพันและ ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้อย่างเคร่งครัดโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังสร้างหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญโดยมาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) บัญญัติให้ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อ ใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ซึ่งต่างกับประเทศเยอรมันหรือประเทศสเปน หรือ ในสหภาพยุโรป ที่มีองค์กรภายนอกที่มีความ เชี่ยวชาญและมีความเป็นกลางคือศาลรัฐธรรมนูญและ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปทำหน้าที่ตรวจสอบคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วเพื่อคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย